

Landbruget før og nu.

(Medskreven efter Foredrag og Discussion i en Landbosforening paa Gjedser-
obde paa Falster, af Landbrugscandidat, Forvalter R. P. J. Buus.)

I.

Indtil Begyndelsen af dette Aarhundrede dyrkedes Jorden i Fællesskab; hvor der var Hvede havde hver Mand een eller flere Agre at pløje, saae og høste ved Siden af sine Naboer, ligesaa hvor der var Erter, Byg eller Havre, og disse Agre omblyttedes af og til undertiden heelt, undertiden ogsaa blot tildeels, efter som det med Hensyn til Jordbundens Beskaffenhed skjønnedes nødvendigt for nogenlunde at tilfredsstille Nærfærdig-
hedens Fordringer. Vandafledning ved Hjælp af Grøfter fandt ikke Sted, og man dyrkede kun den Jord, der var saa høitliggende, at den uden Afgravning kunde holdes fri for klart Vand; engang imellem, s. Ex. efter tilendebragt Saaening eller om Foraaret, naar der stod meget Vand paa Jorden, sammen-
kaldte Oldermændene Byens Beboere for at de allesammen i Fællesskab kunde komme ud at trække og oprense Vandfurer; men dette var ogsaa det eneste, der gjordes for Afledningen af det skadelige Vand. Den Deel af Jorden, der var under Ploven, dyrkedes bestandig med Korn, og udenfor denne havde da Græsgangene, der naturligviis ligeledes benyttedes i Fællesskab meest af hver By for sig, saa at enhver Medeier maatte sende et vist bestemt Antal Kreaturer derud. Ved Ud-
skiftningen, som herude fandt Sted i Aarene 1802—5, erholdt Enhver sin egen Part af den pløiede Jord; ogsaa en Deel af

Fællesgræsningen blev udstiftet med det Samme, nemlig det lave og ubyrkede Strøg, som findes paa Østfiden af Odden langs Bøtø Noers vestre Strand, hvoraf der i Reglen lagdes en Lod til hver Part af den pløiede Mark; derimod vedbleve de store samlede Overdrev paa den sydlige Spids af Gjedserodde endnu ligesom hidtil at henligge og benyttes i Fællesskab; de udstiftedes først 50 Aar senere.

Der opstod ved Udstiftningen et mere ordnet og regelmæssigt Jordbrug. Enhver Mand omgav strax sin Jord med en lille Vold, der opkastedes i Markskjælet og beplantedes med Biiil og Popler; Avingerne deelttes i mindre Dele, paa ganske faa Undtagelser nær altid i fire Afdelinger, og imellem disse dannedes mindre Volde, der ligeledes bleve beplantede lidt efter lidt. Fra denne Tid hidrører altsaa det tætte Ræt af levende Hegn med tykke hølstammede Træer, som hidindtil er bevaret paa Sjødfalster og endnu fredes og forhynges; det er saa tæt og i en saadan Kraft, at det i Fraastand giver Landet Udseende af en eneste tætfluttet Skov. De fire Afdelinger i Marken svarede til den eneste almindelige Sædsfølge, som man dengang benyttede paa den dyrkede Jord, nemlig 1. Hvede, 2. Erter, 3. Byg og Havre, 4. Vraf. Dyrkningen af andre Kulturplanter befattede man sig ikke med i Marken, og Græsset havde udenfor. Kløveren var saa at sige kun kjendt af Navn; men der omtales særlig een Mand, der havde seet og prøvet den, og overbeviist om dens Betydning inddeelte han efter Udstiftningen sin Lod i 5 Marker, for at Kløveren kunde faae Plads imellem Vaarsæden og Vraffen, og han optog den strax.

I den oprindelige Størrelse indeholde de ved Udstiftningen dannede Gaarde i Almindelighed 7 til 8 Tdr. Hartkorn med et Areal, der af nuværende Bløieland udgjør 40 til 45 Tdr. Land, foruden en meer eller mindre god Part af de fjerntliggende Udmarker. Men paa disse Gaarde holdtes der en forbausende talrig Hestebesætning for at udføre Arbeidet; der var sjældent færre end 10 Heste, og undertiden var der desuden 1 eller 2 Plage under Opvært; ved Siden af havde der da i Reglen

kun 5 Røer. Der var kun et Par af de bedste Heste, som fik Korn, men forøvrigt levede baade Heste og Dvæg om Vinteren af Halm og Hø, hvilket sidste forstørstedelen afledes paa de tildeels fredede Engpletter, hvoraf der dengang gaves mange i de lave Strøg af den svagt hølgeformede Jordoverflade. Om Sommeren holdtes Hestene for Benyttelsens Skyld hjemme ved Gaarden, forsaavidt som de kunde finde deres Næring paa disse Græslavninger; ellers kom de med Røerne ud paa Overdrevene, hvor hver Gaardmand maatte have 11 Kreaturer; hvis en Mand ikke eiede saa mange, kunde han tage fremmede Kreaturer i Græsløie. Baade Heste og Dvæg gif ude om Efteraaret, til Jorden var bedækket med Sne, og vare hele Aaret rundt i en usfel Foderstand. Ved Jordens Bearbejdning havde man dengang kun den svære gammelbøgs Hjulplov samt en tungere og en lettere Harve til sin Raadighed. Brakken efter Vaarsæd pløiedes 3 Gange ligesom nu, og al Gjødningen kjortes ud til Hveden ved St. Hansdag; Hvedestubben til Erter pløiedes ikke førend om Foraaret umiddelbart til Sæd, medens Ertestubben blev pløiet 1 Gang om Efteraaret og 1—2 Gange om Foraaret til Havre og Byg. Det var den svære Hjulplov, tildeels ogsaa den besværlige Bei og den flette Fodrings, der gjorde det store Antal Heste fornødent; thi Ploven kunde ikke trækkes af mindre end 4 Heste og der maatte undertiden spændes 6 for. En Tour over Land til Nykjøbing (ca. 3 Mil) var en vidtløftig Reise; thi der var ingen indgrøftet med Gruus belagt Landevei, men blot en Jordvei, der maa have været meget slem at færdes paa; thi de sydlige Beboere foretrak at benytte den efter Nutidens Anstuelse næsten ufremkommelige Bei ad Sandklitterne langs Østersøen, og en Nykjøbstour med 4 Tønder Sæd var enten 2 Dages Reise, eller ogsaa maatte der medfølge et Par løse Heste til at skifte med midtvejs.

Til Vandafledning betjente man sig af Boldgrøfterne, forsaavidt som de kunde gjøre nogen Nytte paa det Sted, hvor de vare; egentlige Afledningsgrøfter for det skadelige Vand var

der endnu ikke fremkommen, hvorfor Bonden fremdeles maatte nøies med at pløie den Jord, som var høitliggende nok dertil. Det siges dog, at Kornet trods de ugunstige Forhold vorede ganske ordentlig til idetmindste i Straa, og de, der ansaaes for at være de arbeidsomste og bygtigste Folk, avlede i Reglen ganske godt, navnlig gave Erterne en sikker Afgrøde. Alt det Korn, der avledes, blev solgt, med Undtagelse af Føde- og Saaeforn, og der kunde aldrig være Tale om Indtægter af Smør og Mælk; men ved gjennemgaaende lave Kornpriser holdtes Jordbrugerne stadigt i en forarmet og forknøyt Tilstand.

Paa dette Standpunkt befandt Agerbruget sig heri Egnen strax efter dette Aarhundrebes Begyndelse, og Tilstanden vedblev at være uforandret indtil henimod 1840. Et Hovedarbejde, som var udført af Oddens Beboere i dette Tidsrum og som under de daværende Forhold skal have forvoldt meget Besvær, var Anlægget af en Landevei fra den sydligste Spidse til Nykjøbing, hvilket udførtes i Aarene 1814—18. Omtrent 1830—35 begyndte Kløveren at vinde Udbredelse fra de enkelte Mænd til den større Masse af Jordbrugere; men den saae des kun i et lille Hjørne af Havremarken, hvor man da fik Sommerbrak efter Kløverslætten; ogsaa saae des den hyppigt i en Lønbe Land af Hveden og blev da brugt til Slæt og Græs i de 2 følgende Aar, medens den øvrige Mark bar Erter og Baarsæd. Uagtet Kløveren vorede overordentlig stærkt til, varede det dog endnu en halv Snees Aar, inden den udøvede nogen Indflydelse paa Driftssystemet og blev regelmæssig anvist en Plads i samme.

Det første Køre, der greb ind i Agerbruget og rev det ud af det sørgelige Standpunkt, hvorpaa det saa længe havde holdt sig, fremkom omtrent i 1840 og udviklede sig i de nærmest følgende Aar. Det stod i nær Forbindelse med Beskjendtskabet med Svingploven og de Bestræbelseser, som gjordes for at faae denne indført. Svingploven blev her ligesom vistnok allevegne modtagen med Fordom og Ringeagt, og det var

meeft igjennem den opvoxende Ungdom, at den kom til Anseelse, fordi de Unge havde meeft Vhst til at forsøge det Nye og havde lettest ved at vænne sig til at benytte et Redskab, der krævede ganske andre Haandgreb end dem, der vare fastgroede hos den aldrende Mand fra Bårnsbeen af. Svingplovens Udbredelse foregik derfor i Begyndelsen kun langsomt, men ikke destomindre sikkert; thi den, der først havde lært at kjende den og faaet Greb paa at bruge den, kunde ikke mere beqvemme sig til at tage fat paa den store Hjulplov, og da det snart viste sig, at to Heste vare tilstrækkelige til at trække Svingploven, og at man ved at bruge denne altsaa kunde ubrette det samme Arbeide med den halve Kraft, saa fandt man deri en Egenskab, som forandrede Dommen og staffede den nye Plov fortjent Anerkjendelse. Den udbredte sig nu hurtigt; thi der var Syn for Sagen, at den var god, og hvem der ikke kunde bruge den, lagde sig efter at lære det med den bedste Villie; i Løbet af saa Aar fortrængte den Hjulploven; 1844—45 var denne saa at sige heelt afløst.

Den nærmeste Følge af Svingplovens Indførelse var den, at Hestebesætningen blev indskrænket til det halve Antal.

Under den Bevægelse, som fremkaldtes blandt Jordbrugerne ved Kampen mellem Svingploven og Hjulploven, trængte Kløverren sig ogsaa mere frem, og i Aarene fra 1840 til 45 vandt den saadant Indpas, at den paa en Mængde Gaarde kom til at udgjøre en regelmæssig Deel af Driften og saae des i en halv eller endog ofte en heel Mark. En stor Deel raare Jorber bleve opdyrkede paa samme Tid, hvilket tildeels har foranlediget Kløverens Udbredelse, men tildeels ogsaa var en Følge deraf. Det har efter de fremkomne Meddelelser været et temmelig bethdeligt Areal, som har henligget udyrket i Pletter rundt omkring, hvilket man ogsaa let kan forklare sig af Landets Bølgeform og Dalstrøgenes Mangel paa Fald; selv af den høiereliggende og gode Ugerjord var der ogsaa hist og her Stykker, som laae til stadig Græsning, fordi Gaarden, hvortil de hørte, ingen anden Græsjord har havt, og man

kjendte ikke til nogen Bøxlen mellem Korn og Græs paa den dyrkede Jord. Disse høie Græsjørder bleve forstørstedelen optagne til Dyrkning og kom til at udgjøre en femte Mark, og efterhaanden som Vandafledningen lagde de lavere Strøg nogenlunde tørre, fik Ploven ogsaa Afgang til dem. Men Vandafledningen er kun meget langsomt bleven forbedret. Uagtet der paa flere Steder allerede tidligt blev anlagt Hovedgrøfter, hvor disse vare paatrængende nødvendige for at forhindre de store Vandansamlinger i Tøbruddet, saa synes det dog først at være henimod 1840, at man har skjænket det stadelige Vands Afledning fra den dyrkede Jord saa megen Opmærksomhed, at Gravningen er bleven betragtet som et Cultiveringsarbejde. De lave Joroder, som laae pletviis inde i Markerne, bleve fra den Tid af lidt efter lidt opdyrkede, og Græsset, som man mistede, erstattedes af Kløveren, som man nu tog efter Vaarsæden, og hvor det ikke passede saaledes, at man af den nyopdyrkede Jord kunde danne en egen Mark, der omlagdes de indvendige Markstjæl, saa at man fik ganske almindeligt en 5 Marksdrift, i hvilken Kløveren var optaget uden nogen videre Forandring af Sædfølgen.

Inden 1848 havde Agerbruget heri Egnen undergaaet væsentlige Forandringer og Forbedringer, og det kan ikke nægtes, at det havde taget et betydeligt Opsving i Løbet af de sidste 8 Aar. Nu var Svingploven i almindelig Brug istedetfor den uhaandteerlige og klodsede Hjulplow; der holdtes kun 4—5 Heste istedetfor 8—10, og 8—10 Aker istedetfor 5; ved Vandafledningen, som nu var kommen i Gang, og ved Opdyrkningsen var en stor Deel raa Jord bragt i en bedre Cultur, Kløverdyrkningen var bleven almindelig, og under alt dette avledes der bedre Afgrøder, og Bonden var nu bleven til en velhavende Mand.

Man maa nu spørge om, hvad det var, som gav Stødet til den betydelige Fremgang, der saa gjennemgaaende fandt Sted i dette korte Tidsrum. Under de vedvarende lave Kornpriser var Landbruget overlæstet med Byrder i Forhold til

Indtægterne, saa at Bonden var kraftløs, og hans Virksomhed var desuden ogsaa hæmmet ved andre ydre Aarsaa. Alt vedblev derfor at være ved det Gamle, det var Stillestaaen og Armød; Landshyernes Udseende vidne om altfor tydeligt derom; thi kun yderst sjældent fandtes en velbygget Gaard, der kunde minde om en fordeelagtig Bedrift; men i Aarene omkring 1840 skeede der i flere Retninger en gunstig Forandring i Forholdene.

Først og fremmest nævnes de gode Kornpriser, der begyndte i 1838 og som siden skjøndt noget dalende dog holdt sig temmelig regelmæssigt gennem det følgende Aarti. Capitalstaxten for Hvede var her fra 1828 til 1838 i Gjennemsnit cirka 4 Rdlr. 5 Mk., men steg de næste 10 Aar til et Gjennemsnit af 7 Rdlr. 1 Mk. Den fortrykte Landmand lettedes derved og fik Evne til at gjøre Beføstninger, som tidligere havde været ham uoverkommelige. Det siges, at før 1840 var der kun Faa, som havde Raad til at kjøbe en Svingplov til 10—12 Rdlr., eller til at betale for at faae en ny Grøft gravet.

Ogsaa var Ophævelsen af Tiendens Ydelse in natura, og for Fæstedistricternes Vedkommende, Høveriets Afløsning, hvilke Foranstaltninger fandt Sted mellem Aarene 1835 og 1845, stærkt medvirkende Aarsager til den paapegede Udvikling. Det var Hemske, der havde trykket og tilbageholdt den mindre Jordbruger, hvilke nu forsvandt, og han sattes istand til at benytte Tid og Veilighed og sin hele Kraft udelukkende til sit eget Bedste.

Med særdeles Anerkjendelse mindes ogsaa de Bestræbelser, der ere gjorte af Landhuusholdningselskabet og Maribo Amts oekonomiske Selskab for Algerbrugets Forbedring, hvilke ei heller have været frugtesløse. Vel ere de fleste andre Egne i denne Henseende gunstigere stillede end vor affidesliggende Aftrog, hvor vi først bagefter mærke Gjenlyden af det Røre og Liv, som det altid er Opgaven at fremkalde; men af de Skrifter, som Landhuusholdningselskabet har udgivet og i stor Mængde

spredt rundt omkring i Landet, havde ogsaa nogle fundet Veie hertil og vare bleven læste med Begjærighed og Interesse af Flere. Der var foranstaltet Dyrstuer og Præmiepløininger, som flere Gange afholdtes paa forskjellige større Gaarde i Nabolaget, hvilke drog en stor Mængde af de mindre Jordbrugere sammen, som ved en saadan Veilighed altid saae og hørte Noget, som var Nyt for dem. Disse Sammenkomster omtales som meget virksomme Midler ikke blot til at fremme deres specielle Viemed, men Agerbruget i det Hele, isærdeleshed ved den vækkende og oplivende Indflydelse, som de udøvede paa Landbostanden; de fremkaldte Tænkfømhed og Interesse for Faget. Ved de landoekonomiske Selskabers Virksomhed er der ad forskjellige Veie ført baade Kundskab og en mere opvakt Aand ind i Landbostanden, hvilket i Forening med de gunstigere materielle Kaar, hvorunder Landmanden levede, har havt en meget velgjørende Virkning. Det stillestaaende, tildeels ringeagtede Agerbrug, som i 40 Aar havde været drevet paa den samme haandværksmæssige Maade, gjorde i Løbet af faa Aar et mægtigt Spring fremad, som bragte det ind paa et nyt Standpunkt.

Ovenpaa denne Udvikling af Agerbruget fulgte en Række af gode Aar med en god Høst og gode Kornpriser. Jordens Behandling var bleven lettere og billigere, dens Udbytte større og værdifuldere, og den Forøgelse af Velstanden, som dette havde tilfølgelse, gav sig især tilkjende i en Mængde nye Bygninger, som opførtes istedetfor de gamle, faldefærdige; i de sidste 20 Aar er der opført en umaadelig Mængde nye Bygninger; og saaledes er det ogsaa gaaet med Inventarium, Redskaber, Maskiner og Kreaturer: det trængte altsammen høiligt til at fornyes, og med det Samme maatte der ogsaa anstattes mere, som man tidligere ikke har tænkt paa eller havt Brug for. Der var store Krav, som den stigende Velstand maatte tilfredsstille, og der arbejdedes godt derpaa. Der er efter 1850 indført arbejdsbesparende Redskaber og Maskiner: lettere og hensigtsmæssigere Plove end de, man oprindeligt havde faaet;

den svenske Harve, som øieblikkelig blev udbredt blandt Landmændene, saasnart som den var bleven bekjendt, fordi man ventede sig megen Nytte af den især til Jordens Behandling om Foraaret; Haffelsmaskinen, der aldeles har fortrængt Skærekisten; Tærskemaskinen, der allerede nu har en saadan Udbredelse, at der næsten findes en i enhver Heelgaard, og de begynde at finde Indgang paa Halvgaardene med. Og saa Huusdyrene ere forbedrede, skjøndt ingenlunde i den Grad eller saa almindeligt som Tilfældet har været med det livløse Inventarium; det er endnu det svage Punkt, som trænger stærkt til at op hjælpes, og hvad der hidtil er gjort til Huusdyrenes Forbedring har for den enkelte Mand ikke kostet noget stort Udlæg, men har til Gjengjæld ei heller baaret store Frugter endnu.

Men medens der i de gode Aar er anvendt mange Penge paa Eiendommene til Fornødske og Forøgelse af Bygninger og Inventarium, er der dog ingen væsentlige Forandringer indført i Jordens egentlige Drift. Udførelsen i Enkeltstederne er bleven fuldkomnere, og mange Mangler ere afhjulpne, hvilket allerede i og for sig har meget at sige: der pløies bedre og som oftest dybere end før, og man er mere opmærksom paa at behandle Jorden i rette Tid og i den rette Tilstand; man bestræber sig ialmindelighed mere og mere for at undgaae den betydelige Bløining om Foraaret, og ved Hjælp af den svenske Harve saaes der tildeels paa Vinterfuren, hvilket i Reglen har havt et godt Udfald. Bedre Culturplanter ere udbredte istedetfor de ældre, der under de nuværende Forhold vare mindre lønnende, saaledes er den gamle røde Hvede forstørstedelen fortrængt af forskellige andre gode Hvedesorter; der er tildeels ogsaa anvendt nyt Saaekorn af Byg og Havre; den silbige, stærkt vøgende, saakaldte Vinterkløver er forladt af de Fleste og erstattet af den fine Sommerkløver, der tildeels benyttes i en Blanding med Raigræs, og Kløverhøet hjerpes i Almindelighed paa en meget god Methode i Sammenligning med den Fremgangsmaade, der tidligere brugtes, hvorved det mistede

overordentlig meget af sin Værdi, inden det kom i Huns. Markerne ere blevne overflaarne eller deelte i en dobbelt Drift, hvilket har medført den Fordeel, at Kløveren kun kommer igjen paa samme Mark i hver anden Omgang, eller med 10 Aars Mellemrum istedetfor 5 Aars, og Jorden ligger da med Kløver i 2 Aar ad Gangen.

Ikkebestomindre er Principet i Agerbruget alligevel det samme nu, som det har været tidligere. Dyrkningen gaaer i Hovedsagen kun ud paa at avle og sælge Korn; derfra skal hele Indtægten komme; Kreaturholdet nyder ikke den Anseelse, som det fortjener, og det er kun ganske undtagelsesviis, naar det blandt nogle mindre Jordbrugere heri Eggen afgiver en betydelig Deel af Gaardens samlede Indtægt. Det nuværende Agerbrug er ikke bygget paa den sunde Grundvold, hvorpaa det fremadstridende Agerbrug kan udvikle sig; det er tværtimod det Mobsatte, der er Tilfældet: her benyttes en stærk tærende og pinende Drift uden tilsvarende Gjødsning; det er kun hos Faa, at der høstes Enghø i saa rigelig Mængde, at dette kan have nogen væsentlig Betydning, og det er hos endnu Færre, at der opfodres synderlig mere Korn, end hvad Hestene nødvendigtviis maae have. Vor 5 Marks-Drift med 3—3½ Kornmarker eller 10 Marks-Drift med 6—7 Kornmarker er under alle Forhold en meget streng Drift, der kun ved en særdeles rigelig Gjødsning kan retfærdiggjøres paa den svære og frugtbare Jord; men uden Kjærnefodring og betydelig Gjødnings-tilførsel udenfra er det en saa streng Drift, at Jorden umuligt kan taale den i Tidens Længde, den maa om kortere eller længere Tid gaae stærkt tilbage i Frugtbarhed.

Der er mange af de mindre Jordbrugere, som vanskeligt kunne tilegne sig denne Anstuelse, og som tvivle paa, at det virkelig forholder sig saaledes. De erkjende, at Driften er streng, men de ville nødig indrømme, at den er ødelæggende for Jorden. De støtte sig navnlig paa den Erfaring, at medens de i deres egen og i deres Formands Tid have kjendt Jorden under den samme eller under en lignende Drift, saa er den

bleven ved at være god, og den har hidtil ikke viist nogen Af-
 tagen i Frugtbarhed, thi den bærer større Afgrøde nu end for
 20—30 Aar siden, og der regnes nu paa velbehandlet Jord
 circa 11 Fuld som en Gjennemsnitshøst af Hvede og Byg.
 Denne Kjendsgjerning vidner imidlertid meest om, at vi have
 med en rig Jordbund at gjøre; den beviser ikke, at denne Jord-
 bund er udtømmelig, ei heller, at den ikke er gaaet tilbage i
 Frugtbarhed. Det maa vel erindres, hvor megen mere Omhu
 vi nu maae anvende paa Jordens mechaniske Bearbejdning;
 vi lære med hvert Aar tydeligere, hvor nødvendigt det er at
 skaffe Planterne et sundt og beqvemt Vøxesteb, dersom de skulle
 udvikle sig kraftigt, saa at de kunne modstaae et ugunstigt Veir,
 ikke kunne under for en eller anden Sygdom eller for Insekt-
 angreb, men trods alle Farer, som Afgrøderne nu ere under-
 kastede, give et godt Udbytte. Lad os tænke os Jordens Til-
 stand og den Behandling, som den fik for 30 Aar siden eller
 tidligere; baade Vandafledning og Bearbejdning stode meget
 tilbage for hvad vi nu hyde Jorden, og desuagtet voxede
 Kornet dengang dog ganske godt til. Hvorledes vilde det vore
 nu, dersom vi vilde kaste de gamle Brakgrøfter til og dernæst
 behandle den stærke Jord, som den dengang blev behandlet?
 Vilde vi da ogsaa opnaae ligesaa gode Afgrøder som tidligere?
 Det er et Spørgsmaal, kan der siges; men det er aldeles
 usandsynligt; de enkelte Exempler, som man undertiden kan
 faae Leilighed til at see af den Slags, vidne om, at der vilde
 Intet vore. Vi kunne heller ikke godt forestille os Andet; thi
 vi vide, at vi nu maae pleie Hveden, Bygget og Erterne o. s. v.
 godt, vi maae ligefrem kjæle for dem gennem en velbehandlet
 Jord for at faae dem til at lykkes; en daarlig Høst er endda
 almindelig nok; snart angribes Kornet af Veiret, snart af
 Sygdomme, snart af Insekter, og undertiden kunne vi ikke paa-
 pege nogen Grund til, at det ikke vil udvikle sig efter Forvent-
 ning. Vilde det alligevel lykkes taalelig godt, dersom vi lode
 være med al vor Omhu? Den daglige Erfaring siger Nei!
 Hvad Jorden kunde taale tidligere, kan den ikke mere taale

nu; den er ældre i Cultur; vi have allerede i en lang Aar-række tæret af dens naturlige Frugtbarhed uden at give den nogen tilsvarende Erstatning derfor; den er hvert Aar bleven svækket derved; men Svækkelsen have vi modvirket ved steds at bearbejde den finere og dybere og bragt den til at afgive en forøget Mængde af Plantenæringsstof ved Luftens fuldstændigere Paavirkning. Hvor Undergrundsvandet har staaet for nær op til Jordoverfladen, saa at Kornet ikke har villet voxe, fordi Jorden var suur og kold, der have vi sænket Vandstanden ved at grave Brakgrøfter, og saa har Kornet kunnet voxe igjen; thi nu er et nyt Jordlag bleven tilgængeligt for Luftens Paavirkning og for Planternes Rødder, hvilket tidligere var affpærret ved Vandet, og derved er en ny Kilde til Plantenæring kommen indenfor Culturens Omraade. Det er ved en bedre Afgravning og en bedre mechanisk Bearbejdning, at vi hidtil have vedligeholdt eller endog periodisk forøget Jordens Evne til at bære Korn; men Jordens Fordringer til disse Operationer blive steds større; den giver mindre for den samme Uleilighed; thi dens naturlige Frugtbarhed er bleven formindsket, fordi vi ikke have sparet paa den.

Det maa imidlertid ikke oversees, at Jorden under den nuværende Drift i Halmen, Kløveren, Engghøet og Hestefodret faaer en Deel Gjødning tilbage, som altid erstatter noget af hvad den har mistet, og om det kun er en ringe Brøkdeel, saa har den samme lille Brøkdeel dog stor Betydning for Afgrøderne; thi hvad vi føre tilbage paa Jorden som Gjødning, er saa at sige færdig Plantenæring, som forstørstedelen strax kan tages i Brug af Planterne, i Modsætning til hvad Jordens egne Bestanddele indeholde, hvilket først maa opløses ved Hjælp af Luft, Varme og Fugtighed i Forening, saa at Jordens Evne til at frembringe Korn uden Gjødning er afhængig af, hvor raff denne Opløsningsproces kan tilveiebringe færdig Plantenæring. Vi have altid rigelig Leilighed til at iagttage, at naar Jorden besaaes med Korn nogle Aar i Ræk uden at faae Gjødning, saa blive Afgrøderne hvert Aar mindre, og

snart ere de ikke lønnende mere. Det Dplag af færdig Plantenæring, som muligen har været tilstede, er forbrugt, og idet Jorden er bleven bragt ned paa det Standpunkt, at den af sin egen Kraft skal ernære Afgrøden, saa viser det sig, at de naturlige Rilder ere for svage, de flyde ikke rigeligt nok for at tilveiebringe, hvad en sund Plantevæxt behøver til sin kraftige Udvikling. Der blev i Landbosforeningen nævnet et Exempel paa, at et Stykke Jord af den allerfrugtbarreste Bestaaffenhed, som man her kan opvise, blev aldeles gold ved i 5 Aar i Råd at bære Havre uden Gjødning; det maatte lægges ud til Hvile i nogle Aar, og da det derpaa fik Gjødske og blev optaget til Dyrkning igjen, havde det gjenvundet sin forrige Produktions-erne. En saa pludselig indtrædende Goldhed, som her viste sig, forhindre vi i den almindelige Drift ved at veksle med Afgrøderne, ved at give Jorden den magre Gjødning, som vi opsamle til den, og ved at brække den hvert 5te Aar; men dersom vi troe, at vi ved disse Midler frugtbargjøre Jorden under Dyrkningen, saa steer dette kun tilsyneladende og ikke virkeligt; vi forhale blot dens Udmattelse ved den svage Gjødsning; det samme steer ved Brakningen og forsøget Bearbejdning; thi dette alene for sig styrker ikke Jorden i egentlig Forstand, men piner den ligefrem til at afgive mere, end den ellers vilde, og ved at veksle med Afgrøderne udtømme vi Jorden mere alfidigt, d. v. s. vi pine den ikke udelukkende i een Retning alene; men vi pine den omtrent ligemeget i alle Retninger, hvorved Jorden rigtignok holder længere ud, inden den siger Stop, men hvorved Afkræftelsen ogsaa er saa meget mere ulægelig, naar den tilsidst viser sig.

Vi ere saa heldigt stillede at arbejde i en Egn og med en Jord, der, hvad den naturlige Rigdom angaaer, hører til det allerbedste, som findes i Landet. Derfor have vi saalænge og saa almindeligt kunnet gennemføre et Driftsystem, som neppe nogen anden Egn, der er mindre begunstiget af Naturen, kan opvise Magen til. Paa en let og mager Jord vil en Drift af lignende Bestaaffenhed hurtigt vise sine sørgelige Følger; Er-

faringer derom ere talrige nok; men vi have kunnet fortsætte med denne Drift i en lang Række af Aar, inden det er kommen til almindelig Anerkjendelse, at det er et farligt System at følge. Vi kunne nu ikke undgaae at see Tegnene paa, at Enden paa Systemet nærmer sig. Jorden har hidtil været som en god Malkesø, der har givet megen Melk for en mat Føde, men dette kunde den gjøre, fordi den var feed, den har malket af sit Kjød, og er bleven ved at magre af; nu vil den have mere og bedre Føde, eller ogsaa vil den give mindre Melk; den kommer let paa det Punkt, at den kun yder i Forhold til hvad den modtager, og saa skal Udbytet kjøbes. Men det Selvsamme er Tilfældet med vor fede Jord; den nærmer sig snart til det Standpunkt, at den kun yder i Forhold til hvad den modtager. Er det ikke almindeligt at see, at første Afgrøde efter Gjødningen (Hveden) i Reglen er god, isærbelesshed har den en stærk Udvikling af Straa, men 2den og 3die Halm efter Gjødningen staaer i de fleste Tilfælde tilbage? Vaarsæden er i Reglen tarvelig i Forhold til Jordens Bestaffenhed. Har ikke Kløverens stærke Væxt taget meget betydeligt af paa de Steder, hvor den er indført først? Erterne, der tidligere gave den sikreste Afgrøde, ere nu de usikreste af alle vore Culturplanter: de lide Skade af Jordblopper om Foraaret, af Bladlus om Sommeren, ofte lide de Skade af Veiret under Blomstringen; Resultatet er, at Mange ere blevne kjede af dem, Nogle have heelt opgivet dem, Andre kun for en Deel, og disse ere da hvert Aar ængstelige for deres Ertemarks Skjæbne. I de senere Aar har der endog viist sig en ny Fjende af Erterne, en Sygdom, som dræber dem under Væksten, naar de tilskyndende staae i deres fulde Kraft. Der kommer gule Pletter i Ertemarken i Løbet af Juni Maaned, flere og flere saadanne komme tilskynde baade hist og her, og de udbrede sig mod hverandre over større Strækninger; Planterne have ikke Kraft til at blomstre og bære Frugt; de døe reent bort inden Høsten. Det er de vaade Aaringer, som føre denne Sygdom med sig; men tidligere have de vaade Aaringer ikke

gjort Erteavlen saa usikker. Det er aabenbart den strenge Benyttelse, som har gjort Jorden mat; derfor ere Planterne strøbelige og bukke lettere under for Modgangen, end de gjorde tidligere, da de havde en rigere Grund under sig. Der er flere Gange af Landbosoreningens Medlemmer henviist til en Gaard heri Eggen, som siden Udskiftningen altid har været i dygtige og arbeidsomme Mænds Hænder. Den har 5 Marker, hvoraf $3\frac{1}{2}$ bære Korn, $\frac{1}{2}$ Kløver, og 1 Brak, og saaledes har Driften været i 60 Aar, med Undtagelse af Perioden fra 1818 til henimod 1840 (da saaledes der ingen Kløver, men $\frac{3}{4}$ af Jorden bar Korn), den har udmærket Jord, der stedsvis har været bearbejdet fortrinligt og givet rige Afgrøder indtil nu; det lader til i de senere Aar, at den slet ikke vil mere; trods den gode Bearbejdning er det dog forbi med Frugtbarheden; alle Sædarterne faae et sygeligt Udseende: Hvede, Byg og Havre staae blegt, thndt og spidst, og Erterne døe engang imellem aldeles bort; kun Kløveren voxer endnn. Nu maa det jo tilføies, at der kun gives meget saa Gaarde, der have haft en saa streng Drift uafbrudt i en saa lang Aarrække uden at modtage nogen fremmed Erstatning ved Siden af Gjødningen efter Straaet og Kløveren af Agrenes egen Afgrøde; derfor er et saa tydeligt og saa slaaende Exempel paa Jordens Forarmelse og Udmattelse ved Dyrkningen ogsaa temmelig enestaaende paa vor gode Jord. Men det almindelige System er det samme og det kan ikke andet end føre til det samme Maal; mange Gaarde nærme sig desværre ogsaa gradvis dertil; det er blot en Tidsforskjel, som her kan være Tale om. Fordi den ene Gaard er bleven brugt af den arbeidsomste og stræbsomste Mand, derfor er den kommen en Grad foran de andre og er hurtigst bleven opbrugt. Vi Andre, som vedblive at følge bag efter i det samme Spor, ville tilsidst ogsaa komme til den samme Udgang, og da er det kun ved nye Grundforbedringer og kostbarere Anstrængelser, at vi kunne vente at bringe Jorden til Kræfter igjen.

II.

Til det nuværende AgerdyrkningsSystem tør vi altsaa ikke knytte gunstige Forhaabninger for Fremtiden, og naar dette er kommen til klar Erkjendelse, da bliver Spørgsmaalet, hvad skulde vi gjøre for itide at afværge de farlige Følger, som dette System fører med sig, i hvilken Retning skulde vi nu gaae frem?

Siden Aarhundrebets Begyndelse have vi bestandig udviklet Agerbruget mere og mere, men stedse paa den samme tærende Bane; derved er det, at Systemet er blevet mere og mere farligt, og en Forandring maa nødvendigviis indtræde. Agerbruget maa føres ind paa en ny Bane, hvorved vi kunne give Jorden mere Gjødning, end den hidindtil har faaet, og spare mere paa dens egen Kraft, end vi hidindtil have gjort. Vi maae ikke som hidindtil sælge alt Kornet bort; men det maa i Fremtiden være Opgaven at udbringe saa meget som muligt af vore Huusdyr ved at give dem en kraftig Winterfodring, og dertil maa anvendes en Deel af den Sæd, som vi have høstet. Kohold og Meierivæsen er her i Stiftet i god Opkomst, og paa de større Gaarde overhovedet staaer Meierivæsenet ingenlunde paa noget lazt Standpunkt. Forholdene egne sig ogsaa ganske godt dertil, og Resultatet af den gode Fodring er særdeles opmuntrende. Og saa paa Bøndergaardene er Meierivæsenet i kjendelig Fremgang, og der kan henvises til Exempler paa ganske udmærkede Resultater af smaa Besætninger af gode Køer, der faae en god Fodring og en god Pleie. Men vi bør Allesammen i Almindelighed følge efter; thi det er den Veie, vi maae ind paa, og vi kunne gjøre det uden Frygt; thi vi komme nu Ikke mere ind paa noget fremmed Gebeet, Veien er allerede undersøgt og prøvet af Andre, baade i store og smaa Avlsbrug, og disses Erfaringer ville nu komme os til Nytte. Vore Dvægbesætninger ere vistnok ialmindelighed talrige nok; thi det er ikke Antallet, som gjør Udslaget; dog er det muligt, at en ny Forandring i

Driften kan give Anledning til, at der spares noget Hestefoder, og at der derfor paa Steber kan holdes een eller to Køer mere end nu; vi kunne vist ikke have flere Køer under vore Forhold end een Ko for hver 5 Tdr. Land god Jord. Men der maa gjøres større Forbringinger til Dyrenes Godhed, end mange af disse kunne tilfredsstille; thi hidindtil have vi ikke forlangt meget af dem. Rigtignok er der flere forskjellige gode Dvægstammer heri Eggen, ikke blot af Angler Racen, der allerede er saa stærk udbredt hos os, at vel henved Trebiedelen af vore Køer nedstammer fra den; men ogsaa af det indenlandske Dvæg kan der paavises flere Stammer af fortrinligt Malkeqvæg, som i Forhold til Individernes Størrelse har en anseelig Malkeevne. Alligevel findes der imellem alt det gode Dvæg ogsaa mange slette Køer, som ikke ere værd at fodre paa, og derfor kommer det især an paa, at Udvalget og Tillægget skeer med streng Opmærksomhed, at vi snarest muligt kunne komme af med de daarlige Kreaturer, som vi nu have. Hvilket Udbytte har man ikke ialmindelighed af gode velfodrede Køer, og hertil kommer nu ogsaa, at Priserne paa gode Meieri-produkter i en lang Arrække have været lønnende; Smørpriserne have kun i en ringe Grad været udsatte for de store Svingninger, som vi have haft ved Kornpriserne; i de senere Aar ere Priisforholdene blevne mere og mere til Gunst for Meieri-produkterne, og især nu for Tiden er der al mulig Opfordring til at fodre rigeligt, for at tilveiebringe saameget Smør som muligt, da dette nu har en ualmindelig høi Værdi, medens Kornpriserne ere ualmindelig lave. Vi have derfor netop i Aar det rette Dieblik til at begynde med Kornfodring til Køerne; Begyndelsen kan aldrig finde et gunstigere Tidspunkt. Det lader forøvrigt ogsaa til, at de Fleste have faaet Die paa Sagens Bigtighed. Allerede for nogle Aar siden begyndte Enkelte at fodre Køerne med Korn; de paafølgende Vintre bragte nogle flere til, og hos Enhver vandt Sagen meer og meer Interesse; dog var man endnu ikke fast nok i Troen paa, at det virkelig gaaer an, og det blev derfor for en stor Deel ved

Talen; men ifjor og ifær iaar er der Mange, som paa Grund af de lave Kornpriser og høie Smørpriser for Alvor ere gaaede over til Kornfodringen. Er blot Begyndelsen gjort, saa er Sagen ogsaa i Gang; thi det er neppe bekjendt, at Nogen har holdt op igjen, som een Gang har prøvet det. Den rigeligere og bedre Gjødning, som vi maae have til vor Jord, den skaffe vi billigt tilveie ved at fodre vore Makkedøer godt.

Men der gjøres fra alle Sider den Bemærkning: Hvorledes skulle vi ernære Køerne om Sommeren? Det har hidtil altid været vanskeligt at holde dem og nu vil det blive umuligt; thi jo bedre de ere vante fra Vinteren, desmere forlange de ogsaa om Sommeren, og vi mangle Græs. Dette er ganske vist en Indvending, som har megen Vægt, men den kan ikke rettes mod Køernes Vinterfodring, der er en Nødvendighed, men derimod mod vort Sædskifte, som slet ikke hører hjemme i Nutidens Agerbrug, fordi det udelukker alt velordnet Kreaturhold. Her er derfor en Forandring uundgaaelig; thi vi maae have sikke Græsmarker at støtte Kreaturholdet til. Det er det føleligste Savn nu for Tiden, og der lyder almindelige og eenstemmige Klager over Manglen paa Græs. Nogle have søgt at afhjælpe dette Savn ved at besaae den ene Brakmark med Blandsæd til Afstøring og anbefale denne Methode som den billigste Udvei, da den ikke formindsker det Areal, som skal bære Korn. Denne Methode finder almindelig Modstand, fordi den er saa vanskelig at gennemføre med Held. Det maa indrømmes, at vi paa denne Maade undertiden kunne faae en velkommen Støtte, naar det kan forudsees, at vi for et enkelt Aar af en eller anden Grund muligens ville komme i Forlegenhed for Græs i en kortere eller længere Tid, og hvor nødig En endog gjør det, kan han dog under saadanne Forhold nok blive tvungen til at benytte denne Udvei for en enkelt Gang. Men at bygge et heelt Agerdyrkningsprincip derpaa for Fremtiden og væsentligst støtte et velfodret Kreaturhold dertil, det er en ganske anden Sag, det gaaer ikke. Den dyrkede Brak har kun hjemme paa Jorder i en høi

Culturtilstand og med en stærk Gjødningskraft, og saadanne Jorder have vi endnu ikke; ellers mislykkes den let, og man kommer dyrt til at betale det Lidet, man faaer, fordi den trykker alle Afgrøderne hele Sædomløbet rundt; isærdeleshed kommer Vintersæden meget let til at betale Forfrugten; dette kunne vi ikke staae os ved; thi Hveden giver os vor kostbareste Afgrøde og denne maa ikke bringes i Fare for at forringes. Skulde vi i vor nuværende 5 Marksdrift begynde paa at tage en grøn Afgrøde af Sædmarken for at tilveiebringe et Erstatningsmiddel for Græsset, som vi mangle, altsaa i 5 Aar tage 5 Afgrøder istedetfor 4, saa vilde Sædstiftet endnu blive mere strængt og mere usikkert, end det allerede er i Forveien, og vi ere dog ikke hjulpsne dermed; der er ingen erfaren Landmand, som kan sige, at vi med Blandsæd i Brakmarken kunne erstatte de gode Græsmarker, som vi skulle have til en heel Besætning af velfødrede Røer, og allermindst kunne vi under vore nuværende Forhold trakte derefter.

Naar der er Tale om, hvilke Forandringer og Forbedringer der for Diebliffet ere nærmest forestaaende og meest paatrængende i vort Agerbrug, saa er paa een Gang Røernes forbedrede Fodring og en Forandring af Sædstiftet det, som vi først og fremmest maae henvende vor Opmærksomhed paa. Vi maae gjøre Sædstiftet længere, saa at der bagefter Kornet bliver Plads til sikke Græsmarker, denne Grundbetingelse for et indbringende Kreaturhold.

Naar vi inddele vore Ablinger i 7 eller 8 Dele istedetfor 5, saa kunne vi faae 4 Kornmarker, 2 eller 3 Græsmarker og 1 Brakmark. Søvmarksdriften og Ottemarksdriften ere ganske almindelige paa de større Gaarde, isærdeleshed den sidste, og de findes ogsaa meget tilfredsstillende; thi de give os Veilighed til at anbringe enhver Plante paa en gunstig Plads. De mindre Jordbrugere have ogsaa Tillid til dem, dog især til den første, fordi den nærmer sig meest til, hvad de nu have. Hvilken af disse Inddelinger, som forøvrigt er den bedste, beroer meest paa Jordens Bestaaffenhed. 3 Alminde-

lighed egner vor Jord sig mindre godt til Græs: vi kunne aldrig med Held lade Græsset ligge i mere end 3 Aar, og som oftest er Udbyttet af en treaarig Græsmark endda tarveligt nok; men jo mere leret og stærk Jorden er, desto vanskeligere er Græsset at faae til at lykkes, og der er derfor paa den svære Jord en stærk Fristelse til at nøies med 7 Marker, saa at kun de 2 komme til at ligge med Kløver og Græs; thi paa den svære Jord er Græsset kun bladerigt nok og hurtigt vokende saa længe det er nyt, i det tredje Aar vokser det sædvanligt kun om Forommeren, men styder ikke Blade igjen, naar det er aftoeret den første Omgang. Dette tarvelige Udbytte kan man ikke være tilfreds med og maa derfor foretrække 7 Marksdriften paa den stærke og 8 Marksdriften paa den mildere Jord. Og isærbeleshed kan man foretrække 7 Marksdriften fremfor 8 Marksdriften, naar man ved Siden af den stærke Agerjord har en god lille Eng eller en Jordlob, som egner sig til vedvarende Græsvært; thi ellers vilde man altid være i Knibe enten for Græs en Deel af Sommeren, eller ogsaa have knapt med Kløverhø om Vinteren; thi den ene Græsmark til Tøring er for lidt. Mange af Beboerne heri Egnen have allerede en saadan Græsjord, og Flere have Udfigt til at erholde et Stykke. Dette vil da passende kunne træde istedetfor tredieaars Græsmarken, og det faaer selv sin største Værdi, naar det saaledes kan komme til at udfylde en bestemt Plads i Agerbrugssystemet.

Den nuværende Frugtfolge, som vi bruge i vor 5 Marksdrift, er der Intet at indvende imod. Vintersæd, Vælgæd, Vaarsæd, Kløver er en saa fortræffelig Folgeorden som muligt; det er kun, naar der foruden de 3 Kornmarker ogsaa tages Havre i den halve Kløvermark, at der i denne Halvdeel kommer langstraæet Sæd 2 Aar i Rab enten før eller efter Vælgæden; hvor man derimod har opgivet eller indskrænket Ertebyrknningen, der faae vi den langstraæede Sæd uafbrudt i 3 eller 4 Aar i Rab. Naar vi ville tage 4 Kornafgrøder i 7 Marksdriften, saa kan det vanskeligt undgaaes, at vi ogsaa der

maae have 2 langstraaede Sædarter til at følge efter hinanden enten før eller efter Bølgfødsgrøde, hvilket egentlig er et svagt Punkt ved denne saavel som ved de allerfleste andre Driftsmaader, som ere i almindelig Brug heri Landet. En Halmfrugt er ingen god Forfrugt for en anden Halmfrugt, det Bedste er at vøxe med en Bladfrugt; det er almindelig erfaret, at Bygget og Havren vøxe bedre efter Erterne end efter Hveden. Imidlertid er det dog neppe nogen væsentlig Anke at tage Vaarsæd efter Vintersæd een Gang, og isærdeleshed naar vi ville erindre, at der er en Mellemtid af 6 Maaneder, i hvilken vi vistnok ikke burde indskrænke os til at give Jorden en eneste Pløining og ingen videre Bearbejdning, førend Sæden skal dækkes, saaledes som Tilfældet nu saa ofte er, men hvor vi vistnok ligefrem bør benytte Leiligheden til at forberede Jorden saa godt som muligt til den paafølgende Sæd, brakte og rense den med Pløining og Harvning og gjentagen Pløining, forsaavidt som Veiret er os gunstigt dertil og forsaavidt som vi kunne stjerne, at det vil gjøre godt. Det er Bladfrugternes pphvisste Virkning, at de rense Jorden og gjøre den skjør, fordi de dække og beskygge den saa godt, at Ukruddet ødelægges og Fugtigheden bevares lige til den yderste Overflade. Ved Vintersæden er dette derimod ikke Tilfældet, den efterlader Jorden mindre reen og altid mindre skjør; men det er vist ikke lidet, hvad vi kunne høde derpaa ved en paafølgende Efteraarsbearbejdning. Vi have saa ofte lange og tørre Efteraar, der gjøre det muligt for os og uden Tvivl med Fordeel at anvende mere Arbeide paa Stubjorden til Vaarsæd end nu sædvanligt offres paa den; vi have derved et Middel til at forbedre Vaarsædens Plads i Sædstiftet, naar den skal følge efter Vintersæd, hvor den ellers ikke vil befinde sig saa vel som efter Bølgføds.

Der er imidlertid en Fare, som truer Frugtfølgen og vil gjøre det besværligt at gennemføre den heldige Vexlen mellem langstraaet Sæd og Bladfrugt, hvilken vi bør holde fast paa, og det er Erternes Usikkerhed. Dette Dnde er tidligere omtalt

og har navnlig i det sidste Aarti været i stærk Tiltagen, og der er Exempler paa, at Vælgfæden er reent opgiven og Mellemfrugten falden bort; istedetfor Hvede, Byg, Erter, Havre tager man Hvede, Havre, Byg, Havre. Det er kun meget Faa, der endnu have gjort et saadant Skridt; Exempler paa en Frugtsfølge, hvori Hvede, Byg, Havre følge i Råd umiddelbart ovenpaa hinanden ere vel noget hyppigere; men der kan være Fare for, at Flere ville følge efter; man vil forsøge det som en Nødhjælp, uagtet man veed, at denne Frugtsfølge duer ikke; thi der gives mangfoldige Forbrugere, som ere heelt kjede af Erterne, men som blot beholde dem, fordi de erkjende, at de kunne ikke undværes i Sædstiftet som Mellemfrugt. Ganste vist er Erteavlen overordentlig usikker, og vi have al Grund til at søge at gjøre os saa lidt afhængige af den som muligt; men vore Erfaringer om Mellemfrugtens Betydning ere saa bestemte, at vi ikke kunne give Slip paa Erterne, undtagen forsaavidt som vi kunne erstatte dem ved en anden Bladfrugt, der kan indtræde paa deres Plads i Sædstiftet. Her komme Køerne os til Hjælp; man skjænker dem kun lidt Opmærksomhed i Forhold til deres overordentlige Bigtighed. Kunkelroerne give os ikke blot det billigste Foder, som vi kunne tilveiebringe til Køernes Vinternæring, de give et udmærket sundt, naturligt og meget indbringende Dvægsfoder; men de ere os ogsaa af Bigtighed ligefrem ved den Plads, som de optage i Sædstiftet; istedetfor at spørge om, hvor lidt kunne vi nøies med at saae af dem, saa bør vi tvertimod spørge, hvor stort et Quantum kunne vi med Fordeel anvende, hvor stort et Areal tør vi vel lægge os efter at dyrke med Køer; thi den Plads, som de optage, kan ikke benyttes saa fordeelagtigt og heldigt paa nogen anden Maade. De fortrænge en Deel af Erterne, de skjørne og rense Jorden bedre end diøse, ere udmærkede som Forfrugt, og intetsteds lykkes Kløveren og Græsset bedre end i Baarsæden, der følger efter gode Rodfrugter. Man tør ikke have med Køerne at gjøre, fordi der er saameget Arbeide med deres Pasning; men tager man for Alvor fat og bliver kjendt

med Culturen i alle dens Enkeltheder, saa vil man finde, at man slipper meget lettere, end man troer; der kræves ubetinget en rigelig Gjøbning, omhyggelig Forberedelse og en nøiagtig Pasning, men hvorledes lønne de ikke alt dette allerede i deres eget Udbytte! Den mindre Jordbruger vil sikkert sætte Priis paa Køerne, naar han kommer i Gang med at kjæle for sine Køer og fodre dem rigeligt; da vil han betænke sig paa at tage Kornet fra dem igjen, naar Kornpriserne atter blive høie, og han vil ogsaa trykke sig ved at fodre stærkt, fordi det er dyrt, men saa lægges der mere Vægt paa, at 12 Edr. Køer til Køerne kunne erstatte 1 Tønde Bhg, og 240 Edr. Køer af en Tønde Land, hvilket ikke er noget stort Udbytte, svare til 20 Fold Bhg. Der er da intet billigere at fodre med end Køer.

Men selv om man er nok saa overbeviist om det Rigtige i at holde paa Køedyrkingen, og selv om man vil gaae saa vidt i denne Retning, som man kan, saa er det dog altid kun et meget begrændset Maal, som Køerne kunne optage. 25 til 30 Edr. Køer er det Quantum, som en velfodret Ko altid burde have, høiere kan man heller ikke godt komme undtagen ved meget stærk Kjærnefodring, og det almindelige Behov paa en Bondegaard med 8 Køer og lidt Dyræt vilde da omtrentlig svare til Afgrøden af henimod een Tønde Land eller circa Sjetteparten af en Mark. Af andre Planter, der kunne træde istedetfor Erterne, have vi Hestebønnen, en Vælgplante, der særlig egner sig for svær Jord og som er en meget god Mellemfrugt, isærdeleshed naar den rabsaaes og Jorden renses og bearbejdes mellem Raberne. Den er ikke meget dyrket og vistnok ikke heller meget kjendt, men fortjener sikkert Opmærksomhed paa Steder, hvor den finder den rette Jordbund. Den er ikke ganske sikker, fordi den ligesom Erterne er udsat for Angreb af Bladlus; paa Gjesfergaard har den været dyrket siden 1859 og er i denne Tid mislykket 1 Aar. For at man kan være bedre istand til at bedømme denne Plante, skal jeg her

meddele dens Udbytte i Sammenligning med Erternes i de sidste 6 Aar.

Erter.

1859.	34 $\frac{1}{2}$	Tdr.	Land	gave	368	Tdr.	=	10,66	Fold.
1860.	35	"	—		101	"	=	3,0	"
1861.	32 $\frac{1}{2}$	"	—		278	"	=	8,5	"
1862.	22	"	—		122	"	=	5,5	"
1863.	26	"	—		260	"	=	10,0	"
1864.	27	"	—		"	circa		12,0	"
								<u>49,66</u>	"
								8,28	"

Bønner

1859.	4	Tdr.	Land	paa	58	Tdr.	=	14,5	Fold.
1860.	8	"	—		95	"	=	12,0	"
1861.	22	"	—		232	"	=	10,5	"
1862.	22	"	—		0	"	=	0	"
1863.	10	"	—		167	"	=	16,7	"
1864.	10	"	—		133	"	=	13,3	"
								<u>67,0</u>	Fold.
								11,17	"

Alltid have Bønnerne været saaede i meget stærk Jord med Undtagelse af 1862, da bleve de saaede paa lavtliggende, mild og muldet Jord, medens Erterne samme Aar havde letagtig og høi Jord. Væxten var upaaklagelig, skjøndt ikke gjennemgaaende saa stærk som de foregaaende Aar; strax efter Blomstringen ødelagde Bladlusene Bønnerne totalt, medens Erterne gave halv Afgrøde. Indtil 1863 har Gjødsfningen været eens for begge Planter; i de to sidste Aar have Bønnerne derimod erholdt 2 Centner Guano pr. Td. Land. Trods total Misvæxt i eet Aar var Gjennemsnitsudbyttet af Bønner alligevel næsten 3 Fold høiere end af Erter, saa at der er Opfordring til at fortsætte Bønne dyrkingen, men med Vaersomhed. Paa Grund af Erternes Misvæxt i 1860, forsøgte nogle Jordbrugere heri Egnen Bønnerne i det følgende Aar med Held, hvilket loffede flere med i 1862; men da Bønnerne dette Aar næsten

hos Alle bleve halvt ødelagte ligesaavel som Erterne, faldt de strax fra igjen; hyderligere Forsøg bleve opgivne og denne Culturplante derved omtrent forladt, vistnok for tidligt. Der er ifjor og iaar paa et Par Steder forsøgt at breddsaae Bønnerne med en ubetydelig Indblanding af Erter: de første Prøver have været lønnende og opfordre til Gjentagelse.

Til Mellemfrugt kan ogsaa anvendes Havre og Byg med en stærk Tilfætning af Biffer, hvilket giver en god Afgrøde til Opfodring. Det er en sikker Afgrøde, der sjelden slaaer feil. Saaledes som den ialmindelighed bruges, er den dog kun halv Bladfrugt og halv Halmfrugt, og erstatter saaledes ikke Erterne aldeles, hvilket ogsaa er tydeligt i den paafølgende Baarsæd, der er kjendeligt svagere efter Blandsæd, end efter nogen af de andre Planter i Vælgædsmarken.

Vi have altsaa i Roer, Bønner og Bikkhavre en Række af Bladfrugter, der ligesaavel som Erterne kunne benyttes til Mellemfrugt paa vor stærke Jord, og vi ere derfor paa ingen Maade tvungne til at kaste Mellemfrugten bort, fordi Erterne ikke vil lykkes mere. Man kan rigtignok indvende, at enhver af disse Planter har Egenstaber, som indskrænke deres Anvendelse; Roerne ere besværlige at dyrke og kunne kun benyttes i en begrændset Mængde, Bønnerne ere tildeels usikre, og Blandsæden er kun halvt en Bladfrugt. Men her er Tale om at erstatte en Culturplante, som vi ikke kunne undvære og som daarligt vil vore; vi skulle have noget istedetfor Erterne, som vi have misbrugt ved igjennem Mennestealbre at dyrke dem stadigt hvert 5te Aar paa samme Sted og altid sælge hele Afgrøden bort, indtil Jorden ikke vil holde ud længere. Vi staae paa det Punkt, at mange baade af mindre og større Jordbrugere have for Alvor drøftet Valget mellem de to Under, enten at forlade Erterne og da dyrke 3—4 Halmfrugter i Rad umiddelbart efter hinanden, eller at blive ved at saae Erter, endstjøndt de i Reglen nu slaae feil hvert andet Aar. Under saadanne Forhold ere vi dog bedre tjente med en tredie Udvei, som giver os Udfigt til at beholde en indbringende

Mellemfrugt. Her kan ikke være Tale om aldeles at udelukke Erterne af Driften, men kun om at indskrænke deres Dyrkning. Vi tør ikke besaae mere end en halv Mark med Erter, og i den øvrige Halvdeel maae de erstattes af de andre Bladfrugter. Have vi 6 Tdr. Land i hver Mark, saa kunne vi blot have Erter i de 3, ved Siden af kunne vi have Bønner, Roer og Vikkehavre i de andre 3 Tønder Land, circa 1 Td. Land til hver af disse, og i næste Sædomløb veksle vi da med Pladsen saaledes, at vi saa Roer, Bønner og Vikkehavre, hvor vi før haade Erter og omvendt; i en 7 Marksdrift komme Erterne da igjen hvert 14de Aar, istedetfor som hidtil hvert 5te Aar. Erfaringen har lært os, at Kløvertræthedden hos Jorden sikkrest og bedst modvirkes ved at saa Kløveren sjeldnere paa det samme Sted; altsaa ved at lade være med at pine Jorden saa stærkt med Kløver; utvivlsomt ville vi erfare, at den samme Regel gjelder mod Erternes Usikkerhed. Endvidere maae vi gjødske til Mellemfrugten, hvilket vi hidtil aldrig have gjort. Det er nødvendigt nu, fordi vi bagefter Kornet saa 2 Marker med Kløver og Græs, som vi skulle have megen Nytte af; vi kunne ikke vente stort af en Græsmark, som kommer 6te Aar efter Gjødningen; men det er ogsaa nødvendigt for Bladfrugten selv, fordi den trænger til Gjødningskraften maaskee haardere end nogen anden, især naar den er tredie Grøde istedetfor anden. Ved god Fodring ville vi ogsaa snart sættes istand til at kunne gjødske Bølg-sædsmarken ordentligt, uden at Hveden kommer til at nydes med mindre, end den tidligere har erholdt; thi Gjødningen vil ikke blot formeres i Masse; men den vil i endnu højere Grad forbedres i Godhed, saa at hvert Læs saaer mere Bærdi; vi kunne derfor gjødske tyndere, end vi nu gøre, uden at Virkningen bliver mindre, end den nu er. Dele vi altsaa Bølg-sædsmarken imellem de forskjellige Bladfrugter, som vi have til vor Raadighed, og saa dem allesammen i gjødsket Jord, saa er denne Mark slet ikke saa usikker endda. Fremgangsmaaden har paa flere Steder mange Aars Erfaring for sig og

Resultatet er, at Gjennemsnitsubbytten af denne Mark i Reglen er ganske godt. Et Aar kunne Erterne slaae feil, et andet Aar er en anden Plante mindre god; men vi ere aldrig udsatte for, at en heel Mark slaaer feil som nu. Udbytten af en Bølgfædsmark i de sidste 6 Aar har været følgende:

3 Gjennemf. 30 Tdr. Land m. Erter a 8 $\frac{1}{2}$ Fold = . . .	247 Tdr.
" " 12 " " " Bønner 11 Fold = . . .	132 "
" " 14 " " " Roer a 285 Tdr. aarligt Gjennemf. (18 Td. Roer = 1 T. Erter) svarer t. 16 Fold	224 "
" " 10 " " " Blandsæd c. 16 Fold svarer til ca. 10 Fold Erter . . .	100 "

Talt . . . 66 Tdr. Land giver et Udbytte af gjennem-

snitligt 703 Tdr. Erter.

Er pr. Td. Land i Gjennemsnit af 6 Aar 10 $\frac{6}{6}$ Fold.

Om end dette Udbytte ikke er sterkt af en gjødslet Mark, saa er det da ogsaa langt fra at være forkasteligt; i Vægt og i Foderværdi svarer det til circa 15 Tdr. Byg. Det er ved at benytte flere forskjellige Bladfrugter og ved at gjødske til dem, at dette Resultat er opnaaet, og der er Haab om, at Udbytten idetmindste ikke vil forringes ad Aare; tværtimod kan det vist forventes, at det vil blive bedre med Tiden, og der er al Grund til at fortsætte paa samme Maade. Naar vi gjødske til Erterne, opfodre Afgrøden og kun dyrke dem paa samme Jord hvert 14de Aar, da ville de ogsaa nok blive paalideligere igjen, da benytte vi idetmindste de Midler, ved hvilke det alene er at haabe, at vi kunne fikke os en fortsat Bedvaren af en indbringende Erteavl.

Vi have en ikke ringe Betryggelse for, at den sidste Baarsædsmark bliver god, naar den følger efter en god og gjødslet Bladfrugt, hvorimod den har daarlige Udsigter for sig, naar den er 3die eller 4de Halmfrugt i en uafbrudt Række. En saadan Drift er et Tilbagestridt, som ikke kan andet end føre tynde og svage Afgrøder med sig.

Med Hensyn til Kløveren bør vi være vaersomme og ikke gjøre urimelige Indgreb i den Skat, som Jorden gemmer, hvor den er god til at bære Kløver. Vi see ofte kolossale Afgrøder af denne Plante; medens der voxer et Par Læs pr. Tønde Land paa den Kløvertrætte Jord, kan der være 5—6 Læs pr. Tønde Land selv af den fine og tidlige Sort paa den Jord, hvor Kløveren er nyere. Vistnok er dette et smukt Syn at see, men naar vi vide, hvor hurtigt denne Frugtbarhed kan forsvinde, da faae vi let Indtrykket af, at Jordens Kraft bliver misbrugt, og dette saa meget mere som den stærke Væxt forringer Kløverens Foderværdi. Dette sidste er endog Tilfældet i den Grad, at Kløveren i det ene Aar, naar den er fiinstænglet og bladrig, kan i Forhold til sin Væxt have dobbelt saa megen Næringsværdi, som i et andet Aar, naar den paa Grund af et frugtbarere Veir har opnaaet en stærk og grov Stængeludvikling. Lægge vi Mærke til, hvad Nytte vi have af Kløverhøet, saa ville vi ogsaa tidt bemærke det Tilfælde, at vi i det ene Aar faae samme Udbytte af Høfodringen som i det næste Aar, naar vi af samme Areal have høstet dobbelt saa meget; det ene Aar give vi 8 Pd. Hø pr. Kløverhø og det andet Aar naae vi ikke videre med 16 Pd. Vi have da ingen virkelig Fordeel havt af den stærke Kløverbæxt, fordi Bestaffenheden er bleven ringere, medens Mængden er bleven større; og uagtet den dobbelte Afgrøde har tæret dobbelt saa meget paa Jordens Kraft, som den mindre, saa giver den dog ikke større Udbytte. Det kan heller ikke nægtes, at det kun kan være lidet tilfredsstillende for en Mand at avle saa overordentlige Afgrøder af en saa tjælen og værdifuld Plante, naar han ikke har en Besætning, som kan consumere denne Afgrøde med Fordeel og hde det Udbytte derfor, som den er værd; men en saadan Besætning have Gaardmændene for Diebliffet ikke; derfor kunne de ei heller faae det ud af Kløveren, som den er værd, og den virkelige Pengeindtægt, som Kløvermarken giver, svarer ingenlunde til de overordentlige Afgrøder og endnu mindre til den Svækkelse, som Jorden lider ved Afgrøden.

Der ligger næsten en uvurbeerlig Capital i Jorden, saalænge som den er villig til at bære Kløver; den hder da af dette Produkt næsten alt, hvad vi forlange; den giver rundelig, saalænge som der er noget at give af; men hvis den faaer uhindret Lov til dette, saa vedbliver den ogsaa dermed, indtil den overraffer os en stjern Dag med et pludseligt og uventet „Holdt.“ Det maa derfor være os magtpaaliggende at holde godt Huns med denne Capital; vi bør tage saa sparsomt til den, som vi kunne, og hvad vi tage, maae vi see at faae i den bedste og meest nærende Skikkelse, samt søge det anvendt paa den meest indbringende Maade. Maalet, som vi i denne Henseende bør arbejde paa at naae, er at faae Kløveren høstet i en saa god Tilstand og anvendt paa en saa god Maade, at vi kunne erholde circa 1 Skilling for hvert Pund; thi dets Foderværdi i Sammenligning med Korn svarer dertil ved almindelige Kornpriser.

Men fra dette Synspunkt betragtet er det altid urigtigt at faae den silbige Vinterkløver, der udmærker sig ved sin stærke Væxt og sin ringe Foderværdi, der giver os Kløverhøet i den daarligste Skikkelse, — det er urigtigt at lade Kløveren blive for stor og for gammel, inden den flaaes; naar Blomstringen er vel begyndt, saa bør den ikke staae længere; ved en længere Vøxtid tærer den stærkt paa Jorden til ingen Nytte; thi den taber i Værdi ligesaameget som den vinder i Masse; — det er fremdeles urigtigt at faae Kløveren alene uden Indblanding af Græs; jo villigere den er til at vøxe, desto mere Græs bør vi blande imellem for at det kan holde sig; begge Planter ville kjæmpe med hinanden om Pladsen, hvorved Kløveren bliver finere og blødere, end hvis den stod ene; Forholdet imellem Græsfrø og Kløverfrø maa imidlertid afpasses saaledes, at Kløveren kan beholde Overmagten det første Aar og Græsset det andet; saa faae vi en god Kløverafgrøde til Slæt og Græs til Aftøiring Aaret efter; da have vi i Virkeligheden kun Kløver een Gang i Omdriften og denne ene Gang har den endda en heldig begrændset Vøxtfrihed. Det er Erfaringen, som maa

lære os at træffe det rette Blandingsforhold ved Udsæden, hvilket ingenlunde er let, og hvortil udfordres, at man nøie kjender sin Jord. Vi vide, at ved Siden af 14—16 Pd. Kløverfrø er en Tilfætning af 3—4 Pd. Græsfrø aldeles forsvindende, hvis Jorden er frugtbar for Kløveren; Græsset vil da slet ikke komme til at vise sig, medens dette Quantum paa den kløvertrætte Jord er det højeste, vi tør byde Jorden, og bruges der mere, saa vil Græsset allerede i det første Aar tilrive sig Magten og aldeles undertrykke Kløveren og vi høste da Græshø istedetfor Kløverhø.

Af Græsarter have vi ikke mange at vælge imellem. Timotheien har tidligere været mere anseet, end det er nu; det passer bedst til lav og fugtig Jord, paa moseagtige Størg. Det voxer meget villigt, men er grovt, det bliver snart for gammelt til at græse og løber tidlig i Stængel. Vi have derimod et fortrinligt Græs i Raigræsset, hvoraf vi benytte to Afarter, det engelske og det italienske. Det første er det almindeligste, det er et fiint og meget hndet Græs, der voxer villigt og dækker Bunden godt, men det har ogsaa sine Mangler; det maa saaledes altid afgræsses tidligt, for at det ikke skal gaae i Stængel; den raske og frodige Væxt taber sig hurtigt og især paa stærk Leerjord; det andet Aar voxer det mindre villigt end første Aar, og hvis det ikke er paa en god Græsbund, saa er det allerede for gammelt i den tredje Aars Græsmark, saa at det ikke skyder Blade mere, naar det første Gang er afædt, men gaaer i Stængel i Sommerens Løb og har da ingen Værbi mere til Afgræsning. I en Shymarksdrift kunne vi imidlertid formindste disse Ulemper meget bethdeligt, naar vi have en kraftig Jord og Græsmarkerne komme nær efter Gjødningen. Vi kunne da med Fordeel saae italiensk Raigræs samtidigt med Kløveren. Denne Afart giver en meget hurtigt voksende Plante, der er fyldigere, blødere og saftigere, end det engelske Raigræs. Det kan godt taale at staae, til Kløveren begynder at blomstre, og efter Slætten skyder det hurtigt Blade frem paany, og strax efter kommer der en Mængde Rod-

stod frem, saa at hver Plante inden Efteraaret danner en tæt Busk af lange frodige Blade, som Rørerne cede med stor Begjærlighed. Af disse Buske kommer Græsset atter tidligt frem næste Foraar, og Bladene voxe ud igjen, efterat de ere afbidte, med en Hurtighed, som ofte er utrolig; thi Planten synes at have Evne til at kunne fortære saa megen Næring, som den kan faae, og derfor er det forbausende at følge dens Udvikling paa en kraftig Bund. Men det er en Mangel ved det italienske Raigræs, at det dækker ikke Jorden, der er intet Bundgræs. Derfor er det alligevel ubrøit at tøre paa, og imellem Planterne er Jorden temmelig bar, saa at den let udtørres af Solen. Paa Grund af denne Mangel kan det italienske Raigræs ikke saaes alene, det maa altid blandes sammen med engelsk Raigræs, og med en saadan Blanding kunne vi faae et tætfluttet og frodigt Græstæppe. Men herved er at bemærke, at det engelske Raigræs, som vi skulle anvende for Græsmarkens Skjld, maae vi ikke saae samtidig med Kløveren; thi da vil det ødelægge denne; men det maa saaes senere, helst tidlig næste Foraar før Kløverslætten, eller ogsaa i Løbet af Sommeren eller Efteraaret efter Kløverslætten, og der er da ingen Fare for at faae for tykt; thi det giver en tættere Græsbund, og ere vi blot heldige med at faae denne Udsæd besørgt i et gunstigt Diebit, saa at den kommer til at spire og kommer godt i Gang fra Begyndelsen af, da have vi meget gode Udsigter til at faae en tilfredsstillende Græsmark næste Aar; thi ved Siden af det stærkvoerende italienske Raigræs have vi den første Grøde af en tæt Bestand af engelsk Raigræs, og vi have en sluttet Græsbund.

Der er rigtignok endnu flere Græsarter, som egne sig til Dyrkning under visse Forhold, og der ere adskillige af disse, som ogsaa undertiden anbefales til Indblanding i Græsmarkerne; der er imidlertid ingen, som synes at have faaet nogen synnderlig Udbredelse, og det maa ei hellere dølges, at der undertiden ved saadanne sjeldnere Græsarters Anvendelse gjøres Erfaringer, som opfordre til stor Værdsomhed. Et Græs er

der alligevel, som man vistnok uden Fare kan henlede Landmandens Opmærksomhed paa, isærbeleshed for mild og muldet Jord og til treaarigt Græsleie, nemlig Eng-Rapgræs (*Poa pratensis*). Frøet er kjendeligt og derfor ikke saa let udsat for at forveksles. Denne Plante giver paa den rette Jordbund et kort, fint og meget yndet Bundgræs.

At dyrke Kløver og Græs sammen og faae begge Dele til at lykkes hver til sin Tid, er paa ingen Maade nogen let Sag. Langt lettere vilde det være at dyrke dem særskilte, og isærbeleshed er Kløverdyrkningen meget let indtil en vis Tid. Men der maa stærkt advares imod den overdrevene Kløverdyrkning; den er saa let og fristende, medens Dyrkningen af en Blanding er saa besværlig og vanskelig.

Der kan imidlertid ikke tænkes noget større Misbrug af Kløveren end den, som vi paa flere Steder gjøre os skyldige i ved vor nuværende Drift, og det gjelder i større eller mindre Grad om saa Mange hele Landet rundt. Vi faae Kløver i Jorden undertiden hvert 5te Aar, lade den voxe ublandet og uden Afbrudelse, indtil Afblomstringen begynder; den faaer Lov til at udvikle sig saa stærk, som den vil, og med Forsæt opsættes Slaaningen til det yderste Dieblik, fordi Kløveren voxer endnu, og vi ville gjerne have det meest mulige. Saa høstes der en i Forhold til Besætningens Størrelse umaadelig Masse af Kløverhø, som man skulde synes det var umuligt at faae en fordeelagtig Anvendelse for og maatte indeholde en overordentlig Foderværdi, der kunde omsættes til Penge igjennem Kreaturerne. Men det forholder sig ikke saaledes. Det viser sig, at Besætningerne let kunne fortære det; til Hestene stjaeres det for endeel i Haffelse, og Køerne kunne faae rigeligt deraf uden at Huldet eller Haarlaget vidner om nogen kraftig Ernæring. Den store Næringsværdi, som man skulde vente, findes ikke; thi det er kun det fine, unge og høielige Kløverhø, som har en stor Foderværdi, men ikke derimod de grove, gamle og haarde Kløverstilke. Hvad er nu Udbyttet af den overordentlige Kløverafgrøde? Besætningen fortærer den om Vinteren, men hder

i Pengeværði som oftest Intet derfor. Vi have havt Kløverhø at fodre med og Halm at strøe med; ved Hjælp af en god Kløverhøst have vi faaet en god Mødding, og dette er da Hovedfordelen, som mange af os have havt af Kløveren i en anseelig Mængde. Vi komme til den sørgelige Sandhed, at Kløveren har været vor Gjødningsfilde; for en stor Deel ved Hjælp af den er det, at vi have kunnet vedblive at avle saa godt Korn, som vi have gjort, igjennem Kreaturerne have vi omsat den i Gjødning, igjennem Gjødningen i Korn, og igjennem Kornet bortselge vi efterhaanden Jordens rige Evne til at bære Kløver, idet denne for en Tid er Kilden til Kornets Ernæring. Dette er Misbrugen, som der er sigtet til og som der maa advares saa stærkt imod. Det finder Sted hos Mange, skjøndt for Diebliffet sjeldnere i den Grad, som tidligere, da Kløverdyrkingen allerede er indskrænket noget; men det finder dog Sted ei alene overalt i 5 Marksdristen, der har 3 eller $3\frac{1}{2}$ Kornafgrøder, fordi denne for Tiden væsentlig er bygget paa, at Kløveren skal vedblive at lykkes, men tillige paa ethvert andet Sted, hvor Kløveren faaer Lov til at opnaae en saadan Udvikling, at dens Næringsværði forringes, hvor man søger alene efter det største Produkt, istedetfor at søge efter det bedste.

Alene derved taber et Driftssystem sin Værði, naar det skal støttes eller ofte endog heelt bæres af en saa værdifuld og kortvarig Silbe. Det har ikke meget at sige, at der kan avles godt Korn paa $\frac{2}{3}$ af Marken, naar man maa tilstaae, at det er Kløveren, der bærer det, medens Brakken hjælper til, naar altsaa de $\frac{2}{3}$ af Marken maa offres for at gjøre de $\frac{1}{3}$ skikkebe til at bære Afgrøder.

Naar vi tænke os 5 Marksdristen paa en Gaard med 70 Tdr. Land, saa have vi der 3 Marker eller 42 Tdr. Land med Korn, 14 Tdr. Land med Kløver og 14 Tdr. Land med Brak. Omlagt i en 7 Marksdrist med 4 Kornmarker, er Fordelingen saaledes: 40 Tdr. Land med Korn, 20 Tdr. Land med Kløver og Græs, 10 Tdr. Land med Brak. Der mistes

2 Tdr. Land af Kornets Areal; men der vindes til Gjengjæld 6 Tdr. Land til Græs, den store og tærende Brakmark bliver nemlig formindsket med 4 Tdr. Land. Alligevel vil der ofte høres den Indvending mod Shymarksdriften, at Brakmarken er for stor, det er saa kostbart hvert Aar at brække $\frac{1}{4}$ af hele Gaardens Areal; hvortil vi imidlertid maae svare: at saalænge som det er en Nødvendighed, saa maae vi finde os deri, og en Nødvendighed er det, naar Jorden ikke er i Kraft, naar den ikke er fri for Ukrudt, især for Qvikrod, og endvidere naar vi skulle draine eller mergle, hvilke Arbeider vi kun kunne faae en passende Leilighed til i Brakaaret; det vil under saadanne Forhold være en stor Feil at trage efter at benytte Brakmarken paa nogensomhelst Maade, hvorimod der Intet kan være iveien for at benytte idetmindste en Deel af Brakmarken paa kraftig Jord, som er fuldkommen reen, og naar vi intet Grundforbedringsarbeide have at foretage. Men alle vore Erfaringer stemme overeens i, at det er meget vanskeligt at finde en god Forfrugt for Hveden, naar man ikke har Kaps, hvis Dyrkning vi ikke kunne tilraade, og derfor have vi egentlig kun Græsset at holde os til om Forsommeren, naar vi ville benytte Brakmarken paa en heldig Maade, idet vi da udsætte den første Bløining til St. Hansdag. At benytte Brakmarken paa denne Maade er ikke alene meget nemt, men tilige ogsaa meget godt, og uden Tvivl den bedste Maade at gjøre Brakmarken indbringende paa; thi med 3 Maaneders Sommerbearbeidning kan en reen og skjør Jord blive fortrinlig behandlet til Vintersæd, og Græsset bliver da Hvedens Forfrugt. I Shymarksdriften passer denne Benyttelse af Brakmarken desuden ogsaa allerbedst, da vi altid ville have knap Tid paa Græs, hvis vi ikke have noget udenfor Driften, og da vi desuden her have Græssets 3die Aars Leie i Brakaaret, og dersom vi blot have kraftig Jord og en tæt Plantning, saa kan Græsningen paa Sommerbrakken i Mai og Juni være os til megen Nytte. Imidlertid er det paa Agerbrugets nuværende Standpunkt kun sjældent, at man seer

en 3die Aars Græsmark saa reen, at man kan nøies med at sommerbrække den; i Reglen selv i de bedst drevne Avlsbrug pleier dette kun at kunne lade sig gjøre med et større eller mindre Stykke af Marken; isærdeleshed egner den Jord sig dertil, som vi i forrige Omdrift havde Koer og Bønner i; thi disse Planter have gjort Brakkens Tjeneste, hvor de ere lykkes vel, og vi finde som oftest i Brakkaaret Jorden saa reen og Græsbærten saa stærk, hvor der tidligere har været Koer og Bønner, at vi uden Fare for den paafølgende Vintersæd kunne drage en ikke ubetydelig Nytte af Græsningen til Midtsommer-tid. Efterhaanden kan dette gjøres med det meste af Marken, naar den er kommen i den tilbørlige Orden dertil, og saaledes giver Snymarksdriften os en nem Veilighed til at gjøre en fordeelagtig Anvendelse af Brakmarken, saasnart som Jorden er i den Tilstand, at den kan undvære Heelbrak.

Det nye System, som vi indføre, naar vi afløse vor gamle Femmarksdrift med en Snymarksdrift, er bygget paa, at der skal holdes en god og velsodret Kreaturbesætning, som kan gjøre Kløver- og Græsmarkernes Afgrøde i Penge og som med Fordeel kan fortære en Deel af den avlede Sæd. Indtægten af Kornsalget bliver foreløbig indskrænket noget; men Indtægten af Besætningen bliver forøget til Gjengjæld derfor. Som Biproduct erholdes der en betydelig Masse af kraftig Gjødning, som faaes til en meget billig Priis. Og denne Gjødningskilde er ikke alene billig; men den er tillige varig. Den skal underholde baade Kornet og Græsset og bidrage stærkt til at støtte Kløveren's Væxt. Den ene Mark skal ikke leve paa den andens Beføstning; thi med Undtagelse af Brakken kommer enhver af de andre Marker for sig til at afgive et virkeligt Bidrag til Pengeindtægten. Det siges om Snymarksdriften, at den er stræng, og det er den ogsaa; men den er dog meget staansommere end Femmarksdriften; den staaer langt over denne væsentligst derved, at den giver os Veilighed til at have et fordeelagtigt Kreaturhold og producere en stor Masse billig Gjødning. Et saadant Driftsystem danner et

Grundlag, hvorpaa Agerbruget kan befordres til en høi Grad af Udvikling.

Der er meget Mere, som vi vilde komme til at bestjæftige os med, naar vi vilde bringe vort Agerbrug ind i det nye Spor. Isærbelesshed er der to Ting, som ere paafaldende for den Fremmede, der seer vor Egn: for det Første, at vor tunge og stærke Jord ikke er drainet og har en mangelfuld Bandoafledning, og for det Andet, at vi endnu vedblive med Forfjærlighed at beskytte og frede de mange levende Hegn, som vi have.

Hvad Bandoafledningen angaaer, da erkjende Jordbrugerne meget villigt, at Sæden lider af Suurhed og Kulde i Jorden, at dette isærbelesshed er Tilfældet i høi Grad med Baarsæden, navnlig Bygget, som man selv i almindelige Aaringer ikke kan stole paa, saalænge som Undergrundsflugtigheden ikke er bortledet. Exempler paa en fuldstændig gennemført Draining mangle ikke, selv ikke paa de mindre Gaarde, og der foreligger Erfaringer nok om dens Virkning; man indrømmer ogsaa denne Grundforbedring det Vidnesbyrd, som den fortjener, og man taler ialmindelighed om Draining som om Noget, der er paatrængende nødvendig og som man maa have fat i. Men desuagtet har Exemplet hidtil ikke fundet almindelig Efterligning, og Bandoafledningen har i de senere Aar egentlig intet Fremskridt gjort. Som Grund herfor anføres stedse Mangel paa tilstrækkelig Evne til at gennemføre en fuldstændig Draining; paa nogle Steder har den lave Beliggenhed ogsaa lagt Vanstueligheder i Veien, og overalt er der een Hindring til, nemlig Plantningerne.

De mindre Jordbrugere have hidindtil havt temmelig store Udgifter paa deres Bedrift; i de sidste 15 Aar have de anvendt betydelige Udlæg til Forbedring af Bygninger, til Anskaffelse af Bogne, af nye og solide Agerdyrkningsredskaber og Maskiner, hvilke Udlæg allesammen ere indbundne af Jorden omtrent i det samme Tidrum. Der spores ingen Overdaadighed eller Luxus i nogen Retning, det er kun Følgerne

af Fortidens Armod, som udslettes. Om der saaledes ogsaa paany har fundet en lang Stilstand Sted i Agerbruget, idetmindste hvad Principet og de egentlige Grundforbedringer angaaer, saa at Jorddyrkningen her, i Sammenligning med flere andre Egne, seer forældet og gammeldags ud, saa har Jordbrugeren dog ikke været uvirksom i denne Periode, men har anvendt sin Evne til Fremskridt i andre Retninger. Vi have dernæst haft Pengekrisen i 1857, en tarvelig Høst i de tørre Aar og nu lave Kornpriser i de sidste mere frugtbare Aaringer. Dette tilsammen har bevirket formindskede Indtægter, og Følgen deraf har været her som vistnok overalt, at der er indtraadt en Standsning i alle kostbare Foretagender, og man har indskrænket sine Udgifter til det Nødvendigste; thi Bondens almindelige Forsynlighed tilbageholder ham fra at gjøre Gjæld. Drainingen er imidlertid et Arbejde, som den mindre Jordbruger ikke kan og heller ikke vil styde fra sig; han har Tro til den, og den vil blive paabegyndt af Mange, saasnart atter et Par gode og indbringende Aar sætte ham istand til at tage fat paa denne vigtige Grundforbedring ved egen Hjælp.

Den anden Hindring for Drainingens Udbredelse, nemlig adskillige Jorders lave Beliggenhed, er for en stor Deel fjernet ved Sænkningen af Vandstanden i Bøtø Noer; men den sidste Forhindring, den tætte Beplantning med Træer, den er til endnu, og gjør for Diebliffet hos Mange en ordentlig og planmæssig Draining aldeles umulig.

Med Hensyn til de levende Hegn, da forsvares de derved, at vi leve i en Egn, som er stærk udsat for den umiddelbare Paavirkning af de fremherskende Vinde og som tillige er fattig paa Brændsel. Gjedserodde er kun en Fjerdingvei bred; her er ingen Skove til at bryde Vinden; her findes heller ingen Løvemoser af Betydning, Brændselet skal hentes langt borte og er derfor baade kostbart og besværligt at erholde. Bestemmelsen med de levende Hegn er nu baade at give Læ og at afgive en Deel Brændsel, og det er vel især af den sidste Grund, at man er saa ivrig med at plante overalt, hvor

der findes Leilighed dertil, og saasnart der er opstaaet et nyt Skjæl imellem to Marker, bliver dette strax beplantet med Piil og Poppel; ved Markernes Deling fra 5 til 10 er der saaledes paa de fleste Steder samtidig fremkommet dobbelt saa megen Plantning, som der var før. Grenene hugges af Træerne saa ofte som de voxe ud, sædvanlig een Gang i hvert Sædomløb, og de benyttes til at flette Riisgjærder med ovenpaa Boldene baade i Yderstjællene og omkring de Marker, hvor Kreaturerne skulle være, saa at disse kunne gaae som oftest løse omkring uden Bogter, hvilket ogsaa er en stor Herlighed, som der sættes megen Priis paa.

De Ulemper, som denne Mængde levende Hegn fører med sig, ere imidlertid meget store, og en grundig Undersøgelse og Beregning vilde sikkert domfælde mange af dem. Det er ikke blot af Hensyn til Drainingen, at de ere iveien, uagtet de rigtignok ere dens Dødsfjender; thi i mindre end 20 Alens Afstand fra et Hegn er et Hoveddrain ikke nogenlunde sikket mod at forstoppes af Trærødderne; men de ere uhyre kostbare, fordi de ikke alene optage Pladsen paa en bred Jordstrimmel, som derved unddrages Dyrrkingen, men desuden suge Kraften ud af Jorden i en lang Afstand, hvor Kornet af denne Grund altid er guult og svagt og faaer en svang Kjærne; og saa samle de Sneen i Væsiden og skygge paa de nærmeste Agre til stor Skade for den kraftige Udvikling af vore kostbare Kulturplanter. Hvorledes finder man ialmindelighed Afgrøden nordenfor det levende Hegn? Hvor Hegnet er gammelt og fuldt udvojet, der finder man paa de to nærmeste Agre kun halv Afgrøde og undertiden mindre end dette, og i en cirkelrund Kreds til alle Sider rundt omkring et ældre Træ, der seer man i enhver Kornsort en temmelig skarp Grændse, hvor Sædens grønne Farve bliver guul, og indenfor denne Kreds er der thnde Straae og korte og spidse Ax med faa og lette Kjærner; det er Træet, som har taget, hvad Kornet skulle leve af. Den bredbladede canadiske Poppel er i denne Henseende langt værre, end de forskjellige Arter af Piil, og er maa-

stee det allerværste Træ, som man kan have i et Markstjæl; thi dens Hovedrødder følge Madjorden og leve i Hovedsagen af denne; man kan i lang Afstand ofte naae dem med Ploven, og dens bladrigge Krone kaster en meget mørk Skygge, medens Pilen sender sine Rødder dybere i Jorden og har en mere aaben Krone; men overfor Drainingen synes de at være lige farlige.

Det Læ, som de levende Hegn give, er heller ikke altid til Gavn, hvor behageligt det end kan være til sine Tider. I hvor høi Grad forhindre de ikke Kornet i at tørres i en vanskelig Høst, hvor den mindste Luftning ofte er saa værdifuld? Da er man mange Gange mere end nogensinde udsat for at lide store Tab paa de Kornhobe, der i Læ mellem de tætte Plantninger ikke blot ere berøvede Luftens Afgang, men netop derved i en forhøiet Grad ere udsatte for under Solens Paa-virkning at gennemvarmes af den stillestaaende Luft, og det er ikke saa sjældent, at man da lykønsker den Mand, der har nogenlunde aabne og frie Marker, hvor Sæden kan tørres, medens den hos Andre er i Fare for at lide Skade.

Den mindre Jordbruger veed imidlertid alt, hvad der kan siges mod de levende Hegn; men det synes, som om han engang er kommen til at betragte alle disse Ulemper som nødvendige Under, der gaafte vist ere besværlige, men som ikke kunne ændres. Plantningen synes ogsaa tildeels at være en Jndlingsfag; derfor kan han vanskelig bestemme sig til at lægge Haand paa den, og han troer ikke, at den kan undværes. Af to Under maa man imidlertid vælge det mindste. Det tætte Ræt af levende Hegn er allerede nu et stort Onde, der neppe kan opveies af de Fordele og Bequemmeligheder, som det fører med sig; men Ondet vil blive større, jo mere Agerbruget gaaer fremad, og Brændselet, som man indvinder, vil blive kostbarere i samme Grad, som man avler bedre; Hegnene ville med hvert Aar komme mere og mere iveien, og de bør indskrænkes bethdeligt. I Markstjællene mod Naboerne bør man unægtelig altid bevare de levende Hegn; derved faaar

man Fred paa sine egne Enemærker, og mod Binden faaes vistnok al den Bestyttelse, som man kan ønske; men de levende Hegn paa de indvendige Markstjæl have ikke noget med Jordbruget at gjøre; de gavne ikke Jorden i nogensomhelst Retning, men gjøre tvertimod en betydelig Fortræd. De bør fjernes, fordi de gjøre en Skade, som de ikke kunne erstatte, de bør fjernes, hvis Drainingen skal have nogen Fremgang, ellers vil Drainingen volde idelig Fortræd, og de bør fjernes, for at Jordbrugeren efter sit eget Lykke kan omlægge sine Marker og anvende, hvilken Inddeling og hvilken Drift han anseer for bedst, uden at være bunden ved saa skadelige Forudsætninger, som Hegnenes Bevarelse vilde være.

Disse to Punkter i vort Agerbrug, nemlig Drainingen og Indstrænkningen af de levende Hegn, kræve en ubørlig Drøftelse, fordi de for os ligge saa nær, og vor Vedhængen ved det Gamle i disse Retninger er saa eiendommelig og saa iøinefaldende.

Hvad Drainingen angaaer, da er det imidlertid utvilsomt, at denne snart vil finde Indgang hos Fleertallet af de dygtige, mindre Jordbrugere, og det er i Agerbrugets Interesse ligeledes at haabe, at man snart vil opgive den uheldige Forestilling, at man paa den frugtbare og kostbare Agerjord kan frembringe Brændsel til godt Kjøb imellem Kornmarkerne. Og af de Midler til Agerbrugets Opkomst, som vi nu have drøftet, have vi stillet disse to Punkter sidst i Rækken, fordi de paa ingen Maade ere eensbetydende med det forbedrede Agerbrug selv, hvorefter de ere Midler, der ved en heldig Benyttelse kunne tjene til at bane Veien for samme, medens de ved at misbruges, kun kunne befordre Jordens Ruin. Dette sidste gjelder isærdeleshed i høi Grad om Drainingen. Alene for sig er den fuldstændigste og bedste Draining paa ingen Maade istand til at bevare Jordens Frugtbarhed i Tidens Længde; vi faae Jorden mere i vor Magt, kunne behandle den bedre og give Planterne et sundere og dybere Vørested, idet vi fjerne Undergrundsvoandet, som er dem skadeligt. Vi faae ved

Drainingen fri Raadighed over alle Jordbundens Kræfter, hvilket vi ikke havde, saalænge Jorden leed af Suurhed, og derfor voxer Kornet sikkrere og giver et større Udbytte. Men spare vi ikke paa disse Kræfter ved en staansom Drift og ved rigelig Gjødning, saa vil Drainingen ikke være til Betsignelse for Agerbruget; den giver os Feilighed til at pine Jorden stærkere, og er i en sorgløs Landmands Haand et farligt Mid- del til Jordens Ødelæggelse. Ethvert Udpiningsystem maa nødvendigviis ophøre samtibig med at Jorden bliver drainet, og Drainingen maa kun betragtes som et høist vigtigt For- arbeide for et nyt Agerdykningsprincip; thi kun paa denne Maade kan den i Tidens Længde være til Landbrugets virke- lige Tarv.

En rigelig og kraftig Gjøbning og en staansom Drift ere de rette Midler til at bevare Jordens Kraft og til at be- rede Agerbruget en lys Fremtid. Komme vi ind paa det System, som her er udviklet, saa ere vi paa Vei til at sikke os imod Tilbagegang, og vi have gjort et stort Fremstridt. Dermed skal dog ikke være sagt, at vi have gjort Alt, hvad der med Tiden vil blive nødvendigt at gjøre; der vil desuagtet komme en Tid, da det vil vise sig, at de Midler, som vi her have paaaget, endnu ikke ere tilstrækkelige, en Tid, da vi ville faae at see, at selv den stærke Fodring med Kjerne bringer os ikke al den Gjødning, som vi behøve for at ernære de gode Afgrøder, som vi foreløbig ville erholde. Den Tid ligger vel fjern for os, men den kan dog øines; vi kunne see, at selv den rigeligste og kraftigste Kreaturgjødning er utilstrækkelig i Tidens Længde, naar vi betragte det hollsteenske Agerbrug. Kjærnefodringen er der gammel, Driften har i mange Tider, vistnok i mindst 100 Aar, været indrettet til Kreaturhold: det saakaldte Kobbølbrug, sædvanlig med 10—11 Marker, hvoraf det Halve bærer Korn, som følger i en uafbrudt Række med 1 Raps, 2 Hvede, 3 Byg, 4 Havre, 5 Havre, og derefter 6, 7, 8, 9 ja endog 10 Græs, medens den 11te Mark er til Brak. Meierivæsenet stod tidligt paa et høit Standpunkt, og

den stærke Kjørnefodring gav rigelig Gjødning; der avledes godt, og vi saae op til Holsteens Agerbrug; det stod saa langt over vort, og det var saa indbringende, saa at Velstanden er gammel der. Men hvorledes er det nu? Fodringen er stærkere end nogensinde; ingen Meierigaard hos os anvender saa megen Kjørne til sine Køer om Vinteren, som en Mængde holsteenske Eiere og Forpagtere gjøre nu: at fodre 10 Pd. Kjørne pr. Ko efter Kældningen foruden Hø findes der saa hyppige Exempler paa. De sige, at det er nødvendigt; thi ellers saae de ikke Gjødning nok til Jorden. Og hvorledes høstes der saa efter denne stærke Gjødning? Tilstanden er vist i de sidste Aaringer forandret grumme meget; det lange Sædomløb med den barbariske Række af 5 stærktærende Halme ovenpaa hinanden er nu tildeels indskrænket til 8 eller 9 Marks Drift, som oftest dog uden Mellemfrugt; hvorledes Afgrøderne af Korn forholde sig nu til i tidligere Tider, vides ikke bestemt, det siges, at de i de sidste 10 Aar have været aftagende; i ethvert Tilfælde ere de smaa, og ere endog meget mindre end vore Afgrøder; for mange af de bedste og bedst drevne Gaarde er det bekjendt, at de ere langfra at kunne opgive 11 Fold Hvede og 11 Fold Byg som en Gjennemsnitshøst, og deres Havreafgrøder ere daarlige; dette trods deres fortrinlige Jord og trods den gamle Gjødningskraft, som man skulde vente, at denne Jord gjemte. Det holsteenske Agerbrug har tidligere været i Ry for at staae høit, og vistnok fortjente det denne Dom; nu derimod er det et almindeligt Ordsprog, at det holsteenske Agerbrug er stillestaaende, hvilket vistnok er ligesaa sandt. Produktionens Forsøgelse i Holsteen er i det mindste ikke stor; den er i de sidste 20 Aar kun saare lille i Sammenligning med den Forsøgelse, som har fundet Sted i Danmark, hvorved dog maa bemærkes, at vort Agerbrug stod paa et lavere Udviklingsstrin, hvorfra vi have arbeidet paa at hæve det op til et høiere Standpunkt.

Men Holstenerne merglede i Begyndelsen af Aarhundrebet, de fodrede rigeligt og gjødskede stærkt (det er dette Standpunkt,

som vi nu ville til at indtage); de gjorde imidlertid intet videre, i Tillid til, at Fodringen nok skulde holde Jorden oppe. De sparede ikke paa Jordens Kraft; istedetfor en skaansom Drift med en heldig Bøxen i Frugtsølgen, brugte de ofte et meget uheldigt Sædstifte, og det viser sig, og har vist allerede længe viist sig, at paa denne Maade kunde Kreaturgjødningen ikke blive ved at være tilstrækkelig. Der tæredes steds mere paa Jorden, end den kunde taale, Gjødsningen var endnu ikke i Forhold til Benyttelsen; maastee havde man ogsaa solgt Jordens Kraft igjennem Kapsen, som gaaer forud for alle andre Kornsorter, og som ikke er bleven Jorden erstattet. Altsaa, selv med denne stærke Fodring, som Holstenerne i mange Læder have benyttet, kunde deres Agerbrug ved strænge Midler bringes til at gaae i Staae, og der maa nye Hjælpe-midler til, for at faae det i en fremadgaaende Bevægelse igjen. Nu er Erfjendelsen derom kommen tilstede; man indskrænker Kapsdyrkningen, Sædstiftet bliver noget bedre, og navnlig anvendes der kunstig Gjødning i en steds tiltagende Mængde; der draines desuden, hvor det ikke allerede er gjort i de sidste 10 Aar. Nu er Drainingen for dem vistnok et hyppeligt Hjælpe-middel ved Siden af de øvrige, og Jorden vil ogsaa nok hæve sig igjen. For det holsteenske Agerbrug, som vi her for Exemplets Skyld ere komne til at omtale, er det sikkert et afgjort Held, at Drainingen ikke er bleven bekjendt og gennemført tidligere; var den indført for 20 til 30 Aar siden, saa vilde den med den stærke Kapsdyrkning og med den strænge Frugtsølge have givet Leilighed til at udyne Jorden endnu grundigere; Drainingen vilde have luffet op for Jordens sidste Forraad af naturlig Kraft, og den vilde have bevirket, at mange af de holsteenske Landmænd maastee alt tidligere havde maattet nøies med 6 til 7 Fuld Høvede efter en tarvelig Kaps-afgrøde, som de nu saa ofte maae gjøre; Jordbruget vilde vel nok i dette Dieblif have seet mere blændende ud, end det nu gjør, og Landmanden havde vel ikke i dette Dieblif været tvungen til at søge efter Midler til at modvirke sin Jords

aftagende Produktionsevne; thi Drainingens Virkning vilde foreløbig have skjult alle de stedfindende Mangler, og denne Grundforbedring være bleven Midlet til en yderligere Forarmelse af Jorden.

Det holsteenfte Agerbrugs Historie er meget lærerig for os; der er meget at efterligne og meget at vogte sig for, og vi ere istand til at undgaae den Klippe, hvorpaa det holsteenfte Landvæsen tilsidst er strandet, naar vi blot itide ville tage os ivare. Vi følge Exemplet med den stærke Fodring, som for Høstenerne har været saa indbringende; men vi ville ikke tilintetgjøre Jordens Kraft ved Rapsdyrkningen og det haarde Sædkifte, som de brugte vistnok i flere Menneskealbre; vi ville følge en mildere og klogere Drift og veksle med saamange Bladfrugter, som vi have til vor Raadighed; vi ville draine vor Jord, for at vi bedre kunne stole paa den i alle Aargange og alle Aarstider, og for at vi med mere Sikkerhed kunne betroe vor kraftige Gjødning til den; og hvad Høstenerne nu begynde paa af Trang, nemlig at anvende kunstig Gjødning, det bør vi gaae ind paa frivilligt, lidt efter lidt, saa at vor egen Erfaring kan vejlede os.

Det er vist, at den kunstige Gjødning er nødvendigt paa den udpinte Jord; men det er et Spørgsmaal, om den ikke betaler sig bedst paa den frugtbare Jord; det synes egentlig saaledes. Ved Hjælp af den kunstige Gjødning skulle vi efterhaanden lære at fuldstændiggjøre Kreaturgjødningens Virkning og at opfylde Jordens stedegne Forbringere. Kreaturgjødningen anvende vi regelmæssig paa den bestemte Plads; men med Kunstgjødning skulle vi see at hjælpe lidt til, hvor det gjøres Behov; med Kunstgjødning bør vi altid understøtte en Mark, hvergang den har givet en Afgrøde, som er over det almindelige; thi vi kunne med Driftighed slutte, at der er den vel anvendt; den Jord kan bruge, hvad den faaer, og vi kunne ligesaa sikkert slutte, at den trænger dertil, hvis den skal blive ved at yde saa godt; thi hvor Jorden giver meest ud, der

maa den ogsaa have meest ind igjen; det gjælder om Jorden, som om ethvert andet Skatkammer.

At vi ved en heldig Anvendelse af kunstig Gjødning kunne med Fordeel forsøge vore Afgrøder temmelig betydeligt, kjendes der mange Exempler paa, selv der, hvor Jorden allerede er i, hvad man kalder, en god Gjødningskraft, og det er neppe Tvivl underkastet, at ogsaa den almindelige Anvendelse af kunstig Gjødning har en Fremtid for sig. Enhver vil gjerne gjøre sit Agerbrug saa indbringende, som muligt; Uenigheden dreier sig kun om Midlerne, hvorved det kan skee. At ogsaa Kunstgjødning er et Middel dertil, vil Erfaringen nok gjøre almindelig bekjendt; ogsaa vil man efterhaanden erkjende, at dens Anvendelse er ønskelig for Frugtbarhedens Bevarelse gennem Tidernes Løb. Dens Udbredelse fremmes ogsaa paa mange Steder, og det lader til at gaae her som med Kjernefodringen, at hvor man har faaet gjort en god Begyndelse, der trækker man sig ikke mere tilbage. Det skal meest være i Sylland, at Antallet af dem, der bruge Kunstgjødning, er i Tiltagende, hvilket er forklarligt nok; paa den lette Jord er Virkningen hurtig og kjendelig, Resultatet er der tydeligt, medens det hos os kommer langsommere og er mindre iøjensfaldende. Men Benyttelsen af Kunstgjødning kan anbefales paa enhver veldreven Jord, naar Priserne ere forholdsmæssige; den giver et godt Resultat, naar man nøie kjender sin Jord og Gjødningens Maade at virke paa, saa at man altid vælger den Slags eller, rettere sagt, den Blanding af kunstig Gjødning, som for ethvert Tilfælde passer bedst; thi en Blanding vil altid være rigtigst, og der vil komme en Tid, da man vil tale ligesaa almindeligt om Gjødningens Blanding til Jorden, som man nu taler om Foderets Blanding til Koen.

Gjedsfergaard i Januar 1865.